

Letnik IV, Številka 2, december 2024

ISSN 2784-756X

Iz vsebine:

Aktualno

Iz aktivnosti naših organizacij

Lepo je (bilo) v naši domovini biti mlad

Spomini

Vabilo k branju

Preberi in daj
NAPREJ!

Vsebina

UVODNIK	2
AKTUALNO	4
Spominska obeležja NOB v Novem mestu	4
Mesto Moskva je doniralo 6.500 evrov za najnujnejše vzdrževanje spomenika NOB na Cvibljju	5
IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ	6
Pohod članov KO ZB za vrednote NOB Gabrje na Drganc	6
Spominska slovesnost pri spomeniku NOB na Cvibljju	7
Spominska slovesnost na Ruperč Vrh	8
Spominski pohod Šentjošt	8
V objemu gozda	9
Obnova spomenikov na pokopališčih Mirna Peč in Dolenji Globodol	9
Ob spominu na mrtve	10
Spominjamo se svojih dragih	11
19. tradicionalni pohod na Bučko	12
Spoznali smo lik Rudolfa Maistra	12
Leto 2024 – leto generala Rudolfa Maistra	13
Grobovi	14
Spet z vlakom, tokrat v Črnomelj	15
Ekskurzija v Kumrovec in Brestanico	17
Strokovna ekskurzija na otoka Rab in Krk	20
Zgodovinska ekskurzija v slovensko Primorje	21
V SREDIŠČU	22
Lepo je (bilo) v naši domovini biti mlad	22
Člani ZB Škocjan pomagali pri selitvi knjig	23
SPOMINI	26
Ulica talcev št. 5 v Novem mestu	26
Odraščanje v času vojne	26
IZ DELOVANJA DRUGIH DRUŠTEV	28
13. julija šoferji in avtomehaniki tradicionalno položili venec pri spomeniku NOB na Cvibljju	29
Druženje z društvom Gorjanska četa	30
Očistili smo partizanska grobišča v Rogu	30
Pri spomeniku NOB na Cvibljju so položili venec	31
Obisk tovarišev s Krka	32
ZAPUSTILI SO NAS	33
Poslovil se je Mirko Pršina	33
VABILO K BRANJU	34
Rudolf Maister: Moj god	34
OBVESTILA	36
Napovednik dejavnosti ZB za vrednote NOB Novo mesto (januar 2025)	37
Prireditve širšega pomena v letu 2024 – PS ZB za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine	37

Uvodnik

Spoštovane tovarišice in tovariši,

v vaše domove ponovno prihaja nova številka našega glasila Naprej. Ko se ozremo nazaj, lahko vidimo, kako smo bili vsakič ob iztekajočem letu polni upanja v boljšo, lepšo, varnejšo prihodnost. V človeški naravi je, da smo v večini prežeti vsaj z zmernim optimizmom. Na žalost moramo danes ugotoviti, da je svet postal in še bolj postaja, v primerjavi z včeraj, mnogo nevarnejši ter na robu izbruha vojn in konfliktov do sedaj še neslutelih razsežnosti.

V svetu in družbi, ki jima pripadamo, je zato z vsakim dnem še bolj pomembno delovanje organizacij, kot je naše, saj moramo s svojim delom, aktivnostmi in pojavnostjo nenehno opozarjati na zgodovinsko resnico in vrednote, ki so bile pridobljene ter priborjene med NOB in so bile skoraj 80 let temelj relativno mirnega življenja in sožitja med narodi, tudi tistimi, ki so med največjo morijo v človeški zgodovini, 2. svetovno vojno, stali na nasprotnih bregovih. Ozaveščati moramo predvsem mlajše generacije, ki se premalo zavedajo, kaj to vojna sploh je, ter nanje poskušati prenesti odločenost, da se vsaki vojni in nasilju uprejo oziroma postanejo aktivni borci za mir.

V kakšnem svetu živimo in kam dravimo lepo, ponazarja naslednji primer. Naše združenje je letos v avgustu, skupaj z Udrugo antifašističkih boraca i antifašista otoka Krka, s katero smo začeli sodelovati ob obiskih naših članov na otokih Rab in Krk, iskalo še tretjega mednarodnega partnerja za prijavo na razpis Evropske unije, namenjen digitalizaciji kulturnega nasledstva. Na predlog tovarišev s hrvaškega otoka, ki so že pred časom v okviru humanitarne dejavnosti vzpostavili stike z domoljubnimi organizacijami iz Ukrajine, smo kontaktirali nevladno organizacijo »Young People's Movement from Ukraine« (Mladinsko gibanje iz Ukrajine), saj je bilo v razpisnih pogojih navedeno, da prijavitelj pridobi dodatne točke, če eden izmed treh mednarodnih partnerjev na razpisu prihaja iz Ukrajine.

Ob vzpostavitvi kontakta so predstavniki ukrajinske nevladne organizacije, ustanovljene leta 1999, navdušeno izrazili pripravljenost na sodelovanje in lepo predstavili svojo dejavnost ter poslanstvo, ki je namenjeno predvsem formiranju nacionalno zavednih in politično aktivnih mladih ljudi. Kot področje svojega delovanja so navedli izobraževanje mladih na temelju domoljubja, popularizacijo tradicionalne kulture in zgodovine Ukrajine, promocijo civilne družbe in podobno. Poslali so nam tudi povezave na svoje spletne strani ter družbena omrežja, ki smo si jih z zanimanjem ogledali ter ugotovili, da njihove objave dejansko odražajo opisane dejavnosti njihove organizacije.

Kljub temu in upoštevajoč poplavo vsakodnevnih dezinformacij ter različnih tolmačenj današnjih in preteklih dogodkov, smo se pred začetkom sodelovanja odločili še preveriti njihova stališča ter odnos do polpretekle zgodovine, ki se nanaša na dogajanja v naših krajih med 2. svetovno vojno. Zelo nerodno bi namreč bilo, če bi na neki točki sodelovanja in skupnega nastopanja ugotovili, da imamo popolnoma nasprotna stališča ter poglede na dogajanje, v katerem so pred 80 leti sodelovali naši in njihovi predniki. V ta namen smo jim poslali odkrito in neposredno vprašanje o njihovem stališču ter odnosu do 14. SS divizije Galizien, sestavljene iz ukrajinskih fantov in mož, ki se je v sestavu nemških oboroženih sil borila tudi na območju Slovenije proti slovenskim partizanom. O 14. SS diviziji in njenem delovanju je zelo veliko

napisanega, opisanega in dokumentiranega, tudi o bojih na Menini planini ter njihovih zločinih, ki so jih storili tako v boju s partizani kot tudi proti civilnemu prebivalstvu. Nenazadnje so do pred kratkim živele še žive priče teh dogodkov.

Odgovor, ki smo ga prejeli, nas ni pustil ravnodušne. Predstavniki ukrajinske nevladne organizacije so v njem zapisali, da na žalost ne želijo nadaljevati sodelovanja z našim in hrvaškim združenjem, prav tako ne želijo z nami polemizirati o dogodkih iz polpretekle zgodovine, a so trdno prepričani, da je naše stališče o 14. SS diviziji zgodovinski mit in še posebej rezultat ter del ruske propagande. Napisali so še, da ne zavračajo možnosti, da so posamezni pripadniki omenjene divizije storili kakšen vojni zločin, a vloga in krivica ukrajinskih državljanov, pripadnikov divizije, ki so sodelovali v vojaški akcijah, ni bila nikoli dokazana.

Tudi tokrat se je izkazalo, kako lahko in hitro se spreminjajo ter prirejajo zgodovinska dejstva in oblikuje nova zgodovinska resnica, celo o dogodkih, ki so se dogajali na naših tleh in so jim bili priča naši starši in stari starši. Lahko smo ugotovili, kakšno moč ima propaganda, kako se lahko zgodovina izrablja v dnevnopolitične namene in kakšne posledice lahko nosi s sabo zanikanje lastne zgodovine.

Zato ponovno poudarjam, da je izjemnega pomena ohranjati in prenašati izročila ter vrednosti NOB, se boriti proti poskusom spreminjanja zgodovine ter ozaveščati mlajše generacije o grozotah in posledicah vojn. S tem namenom tudi pripravljamo in izdajamo naše glasilo ter želimo, da ga prebere ali vsaj prelista čim več ljudi, zato sledite njegovemu sloganu: **PREBERI IN DAJ NAPREJ!**

Ob koncu leta 2024 bi se rad vsem članicam in članom ZB za vrednote NOB Novo mesto zahvalil za vaše delo, prispevke in podporo naši organizaciji ter vam in vsem vašim bližnjim v prihajajočem letu 2025 zaželel veliko zdravja, miru, sreče ter zadovoljstva.

Tovariško vas pozdravljam.

*Dušan Černe,
predsednik ZB za vrednote NOB Novo mesto*

ISSN 2784-756X

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto

Sedež: Rozmanova 10, 8000 Novo mesto

E-naslov: zdruzenje.zb.nm@gmail.com

Za izdajatelja: Dušan Černe

Uredila in lektorirala: Jožica Jožef Beg

Fotografije: arhiv ZB za vrednote NOB Novo mesto

Oblikovanje in prelom: Ivo Šteblaj

Tisk: BS Teams, grafične storitve

Naklada: 1000 izvodov

Spominska obeležja NOB v Novem mestu

V knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu je bilo v sredo, 13. 11. 2024, predavanje Judite Podgornik Zaletelj z naslovom Spominska obeležja NOB v Novem mestu. S sliko in besedo smo se sprehodili po Novem mestu in s pomočjo spominskih obeležij spoznali dogajanje med drugo svetovno vojno v mestu in njegovi bližnji okolici. Predstavljeni so bili posamezni dogodki, ki so jim posamezna obeležja posvečena, pa tudi zgodbe o postavitvi teh obeležij in njihovih avtorjih.

Novo mesto sicer nima nekega monumentalnega spominskega obeležja padlim, ima pa več manjših obeležij, ki so jih oblikovali pomembni povojni arhitekti. Predvsem moramo omeniti Jožeta Plečnika, ki je izdelal načrt za spomenik padlim v Veliki Bučni vasi, in Marjana Mušiča, ki je ob prenovi Novega mesta po bombardiranjih oblikoval kar nekaj obeležij, posvečenih NOB. Tu velja omeniti predvsem spominski steber obešenima na Glavnem trgu, kjer so uporabili ohranjen gotski steber arkad ene izmed hiš na Glavnem trgu in pa seveda spomeniški kompleks Na vratih, ki je nastal ob preureditvi in širitvi območja ob nekdanjih mestnih Ljubljanskih vratih. Zanimiva je tudi zgodba o gradnji nove stavbe Dolenjskega muzeja. Sredstva za gradnjo so namenili tudi člani Zveze borcev, ki so že imeli zbrana sredstva za postavitev novega spomenika. Zato so osrednjo vhodno avlo nove stavbe uredili kot spominski kraj z imeni padlih.

O spominskih obeležjih v Novem mestu je govorila Judita Podgornik Zaletelj.

Predavateljica, ki je kot konservatorica zaposlena na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Novo mesto, je predstavila tudi zakonodajo o varovanju naše kulturne dediščine in kriterije za vrednotenje dediščine, tudi spominskih obeležij iz obdobja NOB.

Na območju Novega mesta je več kot 40 različnih obeležij, posvečenih dogodkom med NOB. Od teh jih ima petnajst status kulturnega spomenika lokalnega pomena, pridobljen z Odlokom o razglasitvi nepremičnih kulturnih spomenikov lokalnega pomena na območju Mestne občine Novo mesto, ki ga je sprejel občinski svet 2016 (glej Dolenjski uradni list, št. 30/2016-108, 29/2019-49). Na območju celotne Mestne občine Novo mesto je danes 174 kulturnih spomenikov, od tega jih je kar 24 vezanih na obdobje NOB.

Za vrednotenje naše kulturne dediščine se upoštevajo posamezna merila, ki jih konservatorji pri svojem delu morajo upoštevati. Ta merila so: avtentičnost in ohranjenost, avtorsko merilo, zgodovinsko pričevalno merilo, kulturno-civilizacijsko merilo, prostorsko merilo, izjemoma pa tudi razvojno in tipološko merilo.

Razstava Moč in nemoč spomenikov

Tudi zaradi zakonske ureditve so bili spomeniki NOB že od leta 1981 dalje del naše dediščine in so se zaradi takšne obravnave na Slovenskem ohranili tudi po letu 1991.

Po končanem predavanju je sledilo še odprtje razstave Moč in nemoč spomenikov, ki so jo

pripravili na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Razstavo, ki predstavi usodo spomenikov NOB na območju nekdanje Jugoslavije, je kot eden od avtorjev v kratkem nagovoru predstavil izredni profesor dr. Bojan Balkovec. Iz prikazanih fotografij lahko vidimo, da je usoda spomenikov NOB zelo različna: od popolnega uničenja do pozabe in zglednega vzdrževanja. Marsikdaj je vse skupaj odvisno od trenutnih oblasti in njihovega odnosa do tovrstne dediščine.

Dogodek so skupaj organizirali KO ZB za vrednote NOB Drska, Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Novo mesto, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, ki je prijazno odstopila svoje prostore.

*Luka Hrovat,
KO ZB NOB Drska*

Mesto Moskva doniralo 6.500 evrov za vzdrževanje spomenika NOB na Cvibljju

Pri spomeniku na Cvibljju sta nas obiskala predstavnika Rusko-slovenskega poslovnega kluba Moskva. Sergeju in Anastasiji Putkin se lahko zahvalimo, da je mesto Moskva doniralo 6.500 evrov za obnovo spomenika NOB na Cvibljju. Sergej in Anastasia ste pri spomeniku položila venec, nato pa sta položila še cvetje pri spomeniku NOB na Dvoru.

Spomenik je načel zob časa in ker so na njem izpisana tudi imena 36 padlih iz Rusije, je na podlagi vloge Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto in prijave na razpis mesta Moskve to za najbolj nujna vzdrževalna dela na spomeniku prispevalo 6.500 evrov. Spomenik je bil po več kot šestdesetih letih v celoti opran in očiščen,

prilepljena pa je bila tudi odpadla plošča. Temeljita obnova spomenika se načrtuje v prihodnjem letu, za kar bo Ministrstvo za obrambo RS zagotovilo 100.000 evrov. Po obnovi bo spomenik ponosno stal še najmanj toliko let.

Zaradi dogodkov v Ukrajini je bilo Ministrstvo za obrambo RS zaproseno za mnenje, ali obstaja za porabo tega ruskega denarja kakršen koli zadržek, da ne bi bila zaradi tega ogrožena sredstva ministrstva. V odgovoru so pristojni iz Ljubljane pojasnili, da zadržkov ni, ker ima Slovenija z Rusijo pogodbo o vzdrževanju spomenikov, postavljenih tudi v čast padlim ruskim vojakom na območju Slovenije. Cvibelj je med njimi.

V avgustu je prišel v Žužemberk na obisk veleposlanik Ruske federacije v Republiki Slovenije ekselencja Timur Eyvazov s sodelavci.

Pri spomeniku NOB na Cvibljju je ob prisotnosti predsednika ZB za vrednote NOB Novo mesto Dušana Černeta položil venec, nato pa še šopek nageljnov pri spomeniku NOB na Dvoru.

Od konca 2. svetovne vojne je minilo 74 let in tudi po toliko letih Rusi še vedno ohranjajo spomin na

padle rojake na tleh Slovenije daleč od njihove domovine, ker so pobegnili iz nemške vojske in se pridružili slovenskim partizanom. Odnos Ruske federacije do umrlih med 2. svetovno vojno bi lahko bil mnogim med nami za vzgled.

*Fotografija in besedilo
Darko Pucelj*

IZ AKTIVNOSTI NAŠIH ORGANIZACIJ

Pohod članov KO ZB za vrednote NOB Gabrje na Drganc

Člani krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Gabrje smo pripravili 4. tradicionalni pohod na Drganc. Potekal je v soboto, 6. 7. 2024. Čeprav nas pot vsako leto vodi malo po drugih obronkih okrog vasi Gabrje, se je ime Pohoda na Drganc obdržalo. Zakaj tako ime pohoda?

Italijanska vojska je po navodilih Benita Mussolinija 13. januarja 1943 v okolici Šentjerneja začela graditi utrjeno mejno črto, sestavljeno iz pasu bodeče žice, bunkerjev, močnejših utrd in mejnih prehodov. Potekala je od reke Krke (vzhodno od Kostanjevice) in se nadaljevala proti jugozahodu. Potekala je skozi vasi, gozdove, vinograde in polja ob vznožju Gorjancev in se 8. septembra 1943 zaradi italijanske kapitulacije nedokončana ustavila pri vasi Dolž pod Gorjanci. V dolžino je merila 26 km. Glavni namen utrjene mejne črte je bil preprečiti premike partizanov iz Hrvaške v Slovenijo in obratno.

Zato člani tradicionalno pripravljamo pohod na Drganc v spomin na vojne čase, na leto 1943, ko je bila vas Gabrje obdana z desetimi italijanskimi bunkerji in bodečo žico. In ravno na vzpetini Drganc, od koder se je videlo do šentjernejske in novomeške doline ter do obronkov Gorjancev, so Italijani postavili kar tri bunkerje. Prav je, da se spomnimo teh, za Slovence težkih dogodkov, tudi s takimi prireditvami, kot je naš tradicionalni pohod. Člani smo se skupaj s povabljenimi gosti zbrali pred lovskim domom v Dulah pri Gabrju. Krenili smo proti čebelnjaku Čebelarkega društva Novo mesto, kjer sta nas prijazno pogostila domača čebelarja Branko in Mira. Nato smo pot nadaljevali

Terezija Potočar Korošec bere anekdote iz NOB.

Po pohodu se prileže počitek.

po obronkih vasi in pohod zaključili pri lovskem domu. Člani KO ZB smo skupaj z rogisti Lovske družine Brusnice pripravili kulturni program, nato

pa je sledila pogostitev s pristnim partizanskim golažem, ki so ga pripravili naši člani. Dogovorili smo se, da se naslednje leto ponovno srečamo.

*Irena Šega,
KO ZB NOB Gabrje*

Spominska slovesnost pri spomeniku NOB na Cvibljju

Mag. Borut Sajovic: »Poskrbeli bomo za pokop vseh, ki so bili žrtve vojn in tudi povojnih dogodkov.«

Spominska slovesnost, ki je potekala v soboto, 19. oktobra 2024, na Cvibljju, je bila posvečena padlim in umrlim med 2. svetovno vojno na območju Suhe krajine ter vsem nam v opomin, da se dogodki iz 2. svetovne vojne ne smejo nikoli več ponoviti.

*Poklon Slovenske vojske na Cvibljju.
Foto: Aleksandra Pelko Jamnik
(Vir: <https://www.gov.si/novice>)*

Spomenik pri največji kostnici v Sloveniji je posvečen več kot 2.200 padlim in umrlim partizankam in partizanom, aktivistom OF, internirancem in pripadnikom zavezniških enot iz sedemnajstih držav, ki so pobegnili iz nemške vojske in se priključili slovenskim partizanom. Padli so v bojih na območju Suhe krajine in predvsem v okolici Žužemberka, ki je bil zaradi

svoje strateške lege prizorišče nenehnih spopadov. Na tem prostoru počivajo junaki in junakinje, ki so nam priborili svobodo in so zaslužni, da smo danes samostojna in demokratična država. Dali so največ, kar so imeli: svoja mlada in dragocena življenja. Slavnostni govornik je bil mag. Borut Sajovic, obrambni minister, ki je govor začel z besedami primorskega pesnika Iga Grudna:

*Naj kdor koli kdaj te vpraša,
kdo živi na zemlji tej,
vedi:
zemlja ta je naša,
tvoji dedi spijo v njej,
zanjo bori se naprej!*

Govornik je nadaljeval: »Pomislite, kako veseli so bili 9. maja 1945 rdeče zvezde v Ljubljani, Trstu, v taboriščih širom Evrope, kjer so trpele pokončne Slovenke in Slovenci samo zato, ker so bili Slovenci. Vsakdo, ki je umrl v drugi svetovni vojni in je bil slovenske matere in očeta sin ali hčerka, si zasluži ime in priimek ter svečko v spomin. Vsi, na vseh straneh. V tistih časih ni bilo interneta, ni bilo informacij. Ne smemo obsojati vseh po vrsti, ampak predvsem tiste, ki so jih zavedli. Iz tega se moramo kot narod nekaj naučiti in spoštovati vse.« Govornik je poudaril, da »bi se dalo še veliko govoriti o času, ki je bil in še prihaja. Slovenski narod je majhen in si zasluži predvsem enotnost.

Zato bomo poskrbeli za pokop vseh, ki so bili žrtve vojn in tudi povojnih dogodkov, iz katerih se moramo vsi skupaj nekaj naučiti. Nikoli pa ne smemo pozabiti in ne bomo pozabili, kaj je bilo v 2. svetovni vojni potrebno in kaj je bilo narobe.«

V imenu občine je prisotne pozdravil podžupan Rok Zupančič. V programu so sodelovali Trobilni kvintet Policijskega orkestra, praporščaki, enota 1. spominskega dolenskega bataljona, Mešani pevski

zbor Podgorje, recitatorja Terezija Potočar Korošec in Vid Čopi ter pevki Anna Sineva iz Odese v Ukrajini in Anja Janežič, ki jo je na kitari spremljal Nejc. Program je povezoval Lojze Bojanc.

Ob častni straži garde slovenske vojske je minister položil venec, sledilo pa je še polaganje vencev domoljubnih organizacij. Spomin na padle in umrle med drugo svetovno vojno ni in ne bo pozabljen. Slava jim.

Spominska slovesnost na Ruperč Vrhu

V soboto, 26. 10. 2024, je bila v spominskem parku NOB na Ruperč Vrhu slovesnost ob dnevu spomina na mrtve. Pred tem smo uredili spominski park in s cvetjem okrasili grobišče dvanajstih partizanov.

Nastop Kronc na Ruperč Vrhu

Spominska slovesnost je bila namenjena spominu na borce NOB, talce, taboriščnike in druge žrtve, ki so umrli za domovino v I. in II. svetovni vojni ter

med osamosvojitveno vojno, pa tudi vsem drugim pokojnim krajanom. K spomeniku smo položili cvetje. Govor je imela predsednica sveta KS Birčna vas Majda Meštrič, ki je izpostavila vrednoti, kot sta svoboda in mir. V programu so sodelovali učenci OŠ Šmihel, podružnična šola Birčna vas z učiteljicama in pevska skupina Kronce iz Uršnih sel. Program je povezovala Darja Marjanović. Spominsko slovesnost so pripravili krajan, člani KO ZB za vrednote NOB Birčna vas in Svet KS Birčna vas, sodelovali pa so tudi krajan iz Uršnih sel.

*Besedilo in fotografija:
Bogdan Mali,
KO ZB Birčna vas*

Spominski pohod Šentjošt

Krajevni organizaciji ZB. Žabja vas in Stopiče vsako leto v oktobru organizirata pohod od Žabje vasi do grobišča žrtvam belogardističnega nasilja v vojnem letu 1942. Tragični dogodki so bili v gozdu za vasjo Šentjošt blizu Stopič.

V maju 1942 je na novomeško področje prišla organizirana skupina belogardistov z namenom pridobivati somišljenike in nove vojake ter s ciljem zatreti partizanstvo. Z zvijačo in lažmi so se predstavljali kot Štajerski partizanski bataljon. Po videzu in organiziranju so se kazali kot partizani. V

zasedah so čakali kurirje, aktiviste OF, manjše skupine partizanov in njim nasprotujoče kmete. V čim večji tajnosti so ljudi mučili in pobijali v gozdu v bližini njihovega tabora. Tam so se pojavljale grobne gomile. Še danes so nekatere vidne. Nanje pada jesensko listje, kot bi hotelo poskrbeti za tih

Pohodniki pri grobišču

in miren počitek nasilno umrlim. Žrtve so bile večina mladi ljudje, ki so želeli prispevati v boju za zmago nad okupatorji domovine.

Pohodniki in drugi udeleženci smo se žrtvam poklonili s kulturnim programom, svečami in cvetjem.

*Jožica Fabjan,
KO ZB NOB Žabja vas*

V objemu gozda

Tam v objemu gozda

hud greh se je zgodil,

tam v objemu gozda

brat je bratu kri prelil.

Tam v objemu gozda

skritih grobov se obris prepozna,

tam v objemu gozda

sliši se vetra pesem žalostna.

Tam v objemu gozda

spomini na kruto kazen še žive,

ki doletela pogumne je može.

V srcu narave, ki je videla zločin,

šepet tišine naj bo večni opomin.

Vesna Baržič Župevec in Zoran Župevec

Obnova spomenikov na pokopališčih Mirna Peč in Dolenji Globodol

Večletna prizadevanja in želje članov naše organizacije OO ZB za vrednote NOB Mirna Peč, da se obnovijo napisi z imeni in kraji na spomenikih, se je v letošnjem novembru 2024 končno uresničila.

Sredi novembra ob lepem vremenu je na pokopališču v Mirni Peči steklo delo: obnova napisov in znakov na vseh ploščah in obnova plošč. Izvedena je bila tudi obnova strehe na obzidju, odstranjeno je bilo drevo bršljana, ki je škodoval zidu ob ploščah in opeki strehe. Prav tako v

Dolenjem Globodolu je bil spomenik očiščen in obnovljeni so bili napisi. Seveda nismo pozabili na nasaditev jesenskega cvetja.

Da so bila izvedena vsa dela, vse pohvale Občini Mirna Peč, da nam je prisluhnila in uresničila naše prošnje za res potrebne obnove. Iskrena hvala

Občini Mirna Peč za vso podporo pri obnovi napisov in plošč, popravilu strehe in ureditvi okolice spomenikov. Z njihovo pomočjo in prizadevanji za potek obnove smo ohranili imena žrtev ter osvežili videz spomenika, kar bo prispevalo k ohranjanju naše dediščine za prihodnje generacije.

*Pripravila
Silva Lužar,
OO ZB NOB Mirna Peč*

Ob spominu na mrtve

V tem tihem jesenskem času, polnem listov vseh barv in oblik, pa tudi sonca, dežja in meglic, smo 30. oktobra pripravili svečanost ob dnevu spomina na mrtve.

Svečanost je potekala nekako v treh delih. Najprej smo se spomnili vseh tistih, ki vstopili v naše življenje in nam zapustili neizbrisen pečat in vseh, ki so kakorkoli začrtali ali zaznamovali naše življenje. Dan spomina je tudi dan, da se spomnimo vseh, ki so umrli za domovino, za narod, jezik in svobodo. K spomeniku padlim je delegacija v sestavi župana Francija Vovka, predsednika borcev za vrednote NOB Avgusta Bradača in člana Cveta Zupančiča položila cvetje. Čeprav hočejo nekateri spreminjati resnico o NOB, je resnica le ena sama, kot pravi zgodovinar dr. Martin Premk. Samo partizani so bili osvobodilna vojska zavezništva Združenih narodov in samo partizani so se borili za svobodo svojega naroda.

Letos 15. marca je minilo 80 let od ustanovitve prve VDV-brigade v Dolenjskih Toplicah. Njena naloga je bila boj proti peti koloni in sodelovanje proti oboroženemu sovražniku. Že 27. marca 1944 se je proti jutru v Toplicah vnel hud boj med Belokranjskim odredom ter domobranci in Nemci na drugi strani. Okoli dveh popoldne se je sovražnik začel umikati iz Toplic, za njimi pa so

ostali štirje mrtvi partizani in med njimi tudi komandant Belokranjskega odreda Slavko Ograjenšek - Iztok. Večer pred tem je nastopil na partizanskem mitingu v Zdravilišču s pesmijo, s katero je spravil poslušalce v smeh. Ob koncu se je pošalil, naj ga Topličani nikakor ne pozabijo, če bo v boju padel. Kot bi slutil.

Nismo ga pozabili. Oddolžili smo se mu s pesmijo Krvavo seme, ki je nastala v marcu 1944 v Dolenjskih Toplicah.

Tretji del naše svečanosti je bil namenjen krizi, v kateri se je znašel svet. Znova so ogrožene vrednote, kot so svoboda, dostojanstvo, človekove pravice, solidarnost. Puške pokajo, grmijo topovi, švigajo rakete, rušijo se domovi in umirajo ljudje tam v Palestini, v Ukrajini, v Libanonu ... Vsem tam umirajočim smo se poklonili s palestinsko revolucionarno pesmijo *Če moram umreti*. V programu so sodelovali MePZ Dolenjske Toplice s pesmimi *V tihi noči*, *Padel je padel* in *Prečuden cvet*. Darko Šenica – član Veselega teatra je recital pesem *To moramo vedeti*, Dušan Luthar pa *Če moram umreti*. Učenec naše šole Klemen Bučar je prebral stihe Mance Košir *Kres* in *Prižgal bom svečko*, njegov brat Janez pa Pavčkovo *Mami partizanki* in *Krvavo seme*. Svečanost je vodila Marija Andrejčič.

Helena Miša Kulovec

Spominjamo se svojih dragih

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto, Občinska organizacija Mirna Peč, s sodelovanjem Občine Mirna Peč, Družinskega gledališča Kolenc ter učencev, učenk in učiteljice Osnovne šole Toneta Pavčka, smo v spomin na vse žrtve, ki so žrtvovale svoja življenja za svobodo v času NOB, pripravili spominsko slovesnost. Po zapeti himni je vse navzoče nagovoril župan Občine Mirna Peč Andrej Kastelic s srčnimi pozdravnimi besedami:

Spoštovani!

Na dan spomina na mrtve, ko obiskujemo spominska obeležja pokojnih, se v globokem spoštovanju vračamo k pokojnim svojcem, prijateljem in znancem, kajti vsak pokojni si zasluži svoje obeležje spomin in svečko.

Za trenutek ustavimo korak, misel, besedo in se s spoštovanjem poklonimo vsem, ki so kakorkoli zaznamovali ali začrtali naše življenje in nam pustili neizbrisan pečat v naših srcih.

V tej tihi zbranosti si nehote zastavljamo tudi vprašanje o minljivosti vsega, tudi človeškega življenja in tudi o potrebah vojn, tako tistih, ki so se zgodile v preteklosti na naših tleh, predvsem pa tistih, ki se dogajajo v sedanjem času in so dokaj blizu naše domovine.

Danes nam je sicer še samoumevno, da živimo v miru, uživamo svobodo v svoji državi, da živimo tako, kot bi si večina samo želela. Smo pa skoraj v naši neposredni bližini priča številnim vojaškim spopadom – vojn, revščini in humanitarnim katastrofam.

Prvi november, dan spomina. Dan spomina, ko se spominjamo svojih prednikov, ob tem pa tudi svojega razvoja. Spominjamo se težkih trenutkov in krutih časov, ki so jih doživljali naši predniki, pa tudi vseh lepot in z njimi njihovih najiskrenejših srčnih nagibov. Iz vseh teh nenehno raste odličnost v koreninah slovenstva; rastejo hvaležnost, spoštovanje in zavedanje.

Ponos na naše prednike je izvir neusahljive ljubezni do samih sebe, do naše narodne zavesti in bistvo naše narodne biti. Tega žal, to si moramo priznati, zaradi svoje skromnosti in tisočletne prilagodljivosti največkrat ne opazimo.

Po končani komemoraciji smo člani ZB poklonili položili vence na mirnopedškem pokopališču, ob spomeniku žrtvam vojne v središču Mirne Peči in pri spomeniku na pokopališču v Dol. Globodolu.

Pripravila

Silva Lužar,

OO ZB NOB Mirna Peč

19. tradicionalni pohod na Bučko

2. novembra 2024 je OO ZB za vrednote NOB Škocjan v sodelovanju z ZB za vrednote NOB Novo mesto in Občino Škocjan organizirala tradicionalni 19. pohod iz Škocjana na Bučko v spomin na prvi organiziran partizanski napad na nemško postojanko na Bučki. Napad se je zgodil v noči na 2. november leta 1941.

Letošnjega pohoda se je udeležilo več kot šestdeset pohodnikov, ki jih je v Škocjanu nagovoril župan občine Jože Kapler. Na krajši postanek in okrepčilo smo se pohodniki najprej ustavili pri družini Šterk v Hrastuljah in nato tradicionalno pri zidanci družine Smrekar iz Stare Bučke. Med potjo so se nam pri gasilnem domu pridružili člani 1. spominskega Dolenjskega partizanskega bataljona in gostje iz Idrije.

Na Bučki je delegacija položila cvetje na spomenik padlemu partizanu Jošku Šašku - Deviju, nato pa

smo se družno udeležili kulturne prireditve v Kulturnem domu na Bučki, ki jo je vodila Ema Medved. Ker je leto 2024 razglašeno za leto generala Rudolfa Maistra, je bil temu prilagojen tudi kulturni program, seveda pa ni manjkala niti partizanska pesem. Udeležence sta nagovorila župan občine in slavnostni govornik Borut Likar, predsednik pokrajinskega sveta Združenja borcev za vrednote NOB Dolenjske in Bele krajine. Po kulturnem programu je sledilo družabno srečanje.

*Janko Škoporc,
OO ZB NOB Škocjan*

Zbor pohodnikov v Škocjanu

Spoznali smo lik Rudolfa Maistra

KO ZB Žabja vas uspešno nadaljuje z organizacijo strokovnih ekskurzij, praviloma po dve vsako leto. Tokratni cilj je bil Kamnik, rojstni kraj generala Rudolfa Maistra, kjer smo obiskali njegovo rojstno hišo in se podrobno seznanili o tem velikem domoljubu, pa tudi pesniku in slikarju, kar je sicer mnogim manj znano.

Letošnje leto je Vlada Republike Slovenije razglasila za leto Rudolfa Maistra - Vojanova ob 150. obletnici njegovega rojstva in 90-letnici smrti. To je bila tudi ideja za našo odločitev, da se podrobno seznanimo o tem velikem Slovencu. Dobri dve desetini članov, »lastnih« članov in nekaj iz sosednjih krajevnih organizacij, smo z

KO ZB NOB Žabja vas v Kamniku

upokojenskimi IJPP-vozovnicami, malo z vlakom malo pa z avtobusom, opravili to pot.

V Kamniku smo najprej obiskali Medobčinski muzej z bogatimi zbirkami na gradu Zaprice. Ponaša se s kar nekaj izrednimi knjižnimi eksponati. Tako razstavljajo originalni prevod Dalmatinove Biblije iz leta 1584, original Slave Vojvodine Kranjske, Janeza Vajkarda Valvasorja iz leta 1689 in prevod Svetega pisma Novega testamenta v dveh delih (1784 in 1786), avtorja Jurija Dalmatina. Imajo bogato kulturno in industrijsko dediščino, ob mnogih lokalnih

zanimivostih je predstavljeno planšarstvo, vključno z ogrinjalom iz lesenih vlaken.

Na območju Kamnika so našli ostanke mamuta; zanimivo si jih je ogledati, za oceno velikosti živali pa so v središču mesta postavili kip v naravni velikosti, ki je objekt običajne množice fotografov.

Zelo podrobna predstavitev življenjske poti Rudolfa Maistra, seveda s poudarkom na njegovi osebnosti poveljnika in domoljuba, je bila za vse nas prava učna ura zgodovine. Pritlični prostori njegove rojstne hiše, napolnjen s fotografijami in predmeti, predstavijo dodatno veličino Maistra, v preteklosti po krivici »pozabljenem« možu.

Brez pomisleka lahko sprejmemo oceno letos javno objavljene Maistrove poti: »Pogumna, neustrašna, nenavadna, karizmatična ... takšna naj bi bila Maistrova pot. Takšen je bil general in pesnik Rudolf Maister. Drzno in odločno je zavzel državne in narodne meje ter postavil temelje današnji slovenski državi. Vendar kljub temu v slovenskem kolektivnem spominu dolgo ni zasedel ustreznega mesta.«

Tako nam je minil še en dan, eden od tistih, ki jih zavestno »porabimo« za druženje in nova oziroma dodatna spoznanja svoje zgodovine.

*Tone Murgelj,
KO ZB NOB Žabja vas*

Leto 2024 – leto generala Rudolfa Maistra

General in pesnik Rudolf Maister Vojanov, branitelj slovenske severne meje, se je rodil 29. marca 1874 v Kamniku in umrl 26. julija 1934 na Uncu pri Rakeku. Leta 2024 tako zaznamujemo 150. obletnico njegovega rojstva in 90. obletnico njegove smrti.

Vlada Republike Slovenije se je spominu na generala Maistra in v čast njegovim izjemnim zaslugam za slovenski narod poklonila z razglasitvijo leta 2024 za leto generala Rudolfa Maistra. Leta 2024 so potekali številni projekti in prireditve, ki jih je zaokročila glavna proslava ob državnem prazniku, dnevu Rudolfa Maistra, 23. novembra.

(Vir: <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/2024-leto-general-a-rudolfa-maistra/>)

Grobovi

Mesec je v topole splezal,
Triglav božal, v Kum se stezal.
»Bratec bleedi, kam gre pot?«

»Med očete in sinove,
ki so vrgli jih v grobove.
Kje gre bližnjica do njih?

Na kateri le poljani
spe globoko zakopani,
kje stoji jim grobni križ?«

»Oj, ne išči jih v poljani!
V nas so — v srcih pokopani,
mi smo njihov grobni križ!«

R. Maister

(Vir: Maister, Rudolf (1916). Grobovi. Ljubljanski zvon, letnik 36, številka 5. Dostopno na www.dlib.si)

Spet z vlakom, tokrat v Črnomelj

Za letošnjo strokovno ekskurzijo smo člani krajevne organizacije ZB NOB Center Novo mesto izbrali Črnomelj. Seveda spet z vlakom, saj imamo vsi upokojeanci brezplačen javni prevoz.

Takoj po prihodu v središče Bele krajine nas je na železniški postaji pričakal Silvo Grdešič, nekdanji direktor Rudnika rjavega premoga Kanižarica ter ljubitelj zgodovine, in že njegove prve besede so dale vedeti, da nas čaka izredno zanimiv, z mnogimi detajli in resničnimi zgodbami bogat dopoldan. Najprej nas je opozoril na nekaj metrov oddaljeno lokomotivo-lokomobil, ki je med NOB poganjal električni generator za ves partizanski Črnomelj. Naš glavni cilj je bila Kostnica na Gričku nad središčem Črnomlja. Do tja in do vseh zastavljenih ciljev smo se odpeljali z avtobusom podjetja MPOV, d. o. o., Črnomelj (kar pa smo seveda plačali). Silvo Grdešič nam je prikazal pomen Grička v daljni in bližnji preteklosti in nas zasipal z mnogimi zanimivimi zgodbami in dejstvi. Kostnica na Gričku je osrednji belokranjski spomenik vsem žrtvam NOB, tj. 1250 padlim Belokranjcem in žrtvam fašističnega nasilja. V grobnici je pokopanih 24 belokranjskih prvoborcev. Spomenik je uvrščen med najpomembnejše kiparsko-arhitekturne spomeniške stvaritve s temo NOB na Slovenskem. Zgrajen je bil po načrtih Marka Župančiča (sina pesnika Otona Župančiča) in likovno izstopa kot njegovo osrednje spominsko delo. Dopolnjujejo ga izjemni reliefi kiparja Jakoba Savinška. Na 12 m

Pri spomeniku NOB na Gričku v Črnomlju

visokem, šesterokotnem kamnitem stebru so vklesani verzi neznanega pesnika:

*To zemljo, ki je skopi kruh rodila
ljudeh teh sončnih mestec in vasi
je žlahtna kri bogato namočila
Za setev, ki v svobodi dozori.*

Po ogledu kostnice smo se poslovili od Silva Grdešiča in se mu zahvalili za izredno zanimiv prikaz junaških partizanskih časov v Beli krajini. Prav tako se zahvaljujemo Jožefu Jermanu, predsedniku ZB za vrednote NOB Črnomelj za pomoč pri pridobivanju informacij o Gričku v obliki brošure, ki nam jo je podaril.

Naš naslednji cilj je bil nekdanji rudnik rjavega premoga v Kanižarici. Na pročelju nekdanje rudniške menze je spominsko obeležje na medvojno delovanje rudnika pod partizansko upravo.

Muzej tvorita dva dela: muzejska zbirka – zgodovina rudnika in izvozni stolp z umetnim rudniškim rovom. Z veseljem smo prisluhnili besedam vodiča, ki nas je popeljal v čas nastajanja rudnika in pokazal rudniški umetni rov, po

katerem smo se sprehodili in se vsaj malo približali rudarskemu delu.

Dogovorjeni čas za ogled rudarskega muzeja je prehitro minil. Napotili smo se proti bližnji gostilni Štajdohar, kjer smo z dobrim kosilom sklenili zanimivo, poučno, nepozabno strokovno ekskurzijo. Z avtobusom smo se pripeljali na železniško postajo, z vlakom pa nazaj domov v Novo mesto.

*Vera Splichal,
KO ZB NOB Center*

Ekскурzija v Kumrovec in Brestanico

Članice in člani OO ZB. za vrednote NOB Žužemberk smo vsa leta zelo aktivni pri skrbi za urejanja spomenikov in spominskih obeležij v žužemberški občini. Organiziramo kar nekaj odmevnih prireditev v spomin na dogodke iz 2. svetovne vojne, ki so se zgodili v naših krajih. Ponosni smo, da smo s prostovoljnim delom leta 2023 postavili mizo in štiri klopi ter informacijsko tablo pri spomeniku NOB. Občina Žužemberk je prispevala les, pri postavitvi pa so nam pomagali občinska delavca in strojnik s strojem, za kar smo bili občini zelo hvaležni. Klopi in mizo smo izdelali sami in s tem prihranili veliko denarja. Takih ni nikjer v Sloveniji.

Odločili smo se, da bi bil že skrajni čas, da naredimo tudi nekaj zase. Na ekskurziji v Kumrovec, najbolj znano vas na svetu, so se nam pridružili tudi štirje nečlani.

Kumrovec leži v obmejnem pasu s Slovenijo ob reki Sotli in je najbolj poznan kot rojstni kraj predsednika Jugoslavije, Josipa Broza Tita. Je edini tradicionalno urejen kraj v Hrvaškem Zagorju, v katerem smo doživeli avtentičen videz zagorske vasi z začetka 20. stoletja. Ob ohranjeni arhitekturi kakšnih štiridesetih obnovljenih objektov Muzej Stara vas Kumrovec hrani tudi vredne predmete, obrti in običaje, karakteristične za to pokrajino. V izvirnem vaškem okolju smo se seznanili s

kovanjem, lončarstvom, tkanjem ali izdelavo tradicionalnih otroških lesenih igrac, uvrščenih na Unescov seznam nematerialne kulturne dediščine. Kraj je zelo lepo urejen, obiskujejo pa ga turisti iz vseh nekdanjih jugoslovanskih republik in tujine. Na poti domov smo se ustavili še v obnovljenem gradu Brestanica, bolj znanem kot grad Rajhenburg. Z vodičko smo si ogledali stalne razstave, med njimi tudi razstavo »Slovenski izgnanci 1941–1945«, ki je bila odprta 23. oktobra 2014. Članice in člani občinske organizacije smo zelo povezani in se ob četrtkih prek celega leta redno družimo na kavi in pijači. Ekскурzija v Kumrovec je bila samo še pika na i našemu druženju, kot temu radi rečemo.

*Fotografija in besedilo:
Darko Pucelj,
KOO ZB NOB Žužemberk*

Strokovna ekskurzija na otoka Rab in Krk

Vodstvi krajevnih organizacij ZB. za vrednote NOB Uršna sela in Gabrje sta v letošnjem letu načrtovali dvodnevno strokovno ekskurzijo na otoka Rab in Krk v Republiki Hrvaški, in sicer za 14. in 15. septembra. Na zborih članov je bila potrjena želja, da se v soboto, 14. septembra, popoldne udeležimo slovesnosti ob 81. obletnici osvoboditve taborišča, ki vsako leto poteka v spominskem parku nekdanjega italijanskega koncentracijskega taborišča v Kamporju. Prireditve v organizaciji ZZB NOB Slovenije in mesto Rab s slavnostno govornico predsednico Državnega zbora Republike Slovenije Urško Klakočar Zupančič je bila kasneje zaradi osrednje slovenske proslave ob 77. obletnici pridružitve Primorske k matični domovini predstavljena na 7. septembra.

Zaradi že opravljenih organizacijskih del glede planirane ekskurzije in dodatnih nevšečnosti smo sledili že določenemu terminu. Avtobus s petdesetimi udeleženci je bil že dalj časa popolnjen.

14. septembra smo se v jutranjih urah odpeljali iz Novega mesta čez Gorjance proti Metliki in na Hrvaškem proti Senju. S krajšim postankom ob avtocestnem postajališču smo prispeli do trajektnega pristanišča v Stinich.

Med potjo so sledili pozdravi udeležencem v imenu organizatorjev, predsednika Bojana Blatnika in

Petra Moravca, tovarišica Nevenka Kulovec nas je z obširno vsebino seznanila s takratnimi dogodki v koncentracijskem taborišču Rab, naša vodička tovarišica Marija Rus (tudi predsednica KO ZB za vrednote NOB Kandija - Grm) pa je z različnimi zanimivimi prispevki poskrbela za prijetno vzdušje.

Po krajši vožnji s trajektom smo prispeli na otok Rab in naprej v Lopar, kjer smo se namestili v turističnem kompleksu, v hotelu »Veli Mel 3«. Po počitku in druženju smo se popoldne odpeljali v Kampor. Pri spomeniku spominskega parka taborišča smo položili venček in prižgali svečko. Tovarišice Nevenka Kulovec, Meta Uhan in Irena Šega so izvedle krajši kulturni program z recitalom. Po ogledu parka smo se odpeljali proti mestu Rab. Med potjo smo se ustavili pri spomeniku v taborišču umrlih žensk in otrok in se jim poklonili s prižigom svečke.

Nadaljevali smo z ogledom starodavnega mesta Rab. V večernih urah smo prispeli v hotelski kompleks in druženje nadaljevali na večerji v hotelski restavraciji. Utrujeni, vendar zadovoljni smo odšli k nočnemu počitku. V nedeljo smo po zajtrku zapustili hotel in se odpeljali v bližnje trajektno pristanišče. S trajektom smo nadaljevali pot in po 80-minutni vožnji prispeli v pristanišče Valbiska na otoku Krk. Na trajektu smo se prijetno

Na Rabu

družili v gostinskem prostoru ter si ogledali nekatere bližnje otoke. Z avtobusom smo se odpeljali v bližnji obmorski kraj Pineziči, ker smo se namestili v gostinskem kompleksu z borovci in bližino urejenega morskega kopališča. Sledilo je prijetno druženje s prigrizki, ki jih je pripravil organizator, kot tudi s pripravljeno hrano in pijačo v gostinskem lokalu. Med druženjem je predsednik Blatnik izročil člansko izkaznico in čestital Jožetu Erpetu ob vstopu v uršensko krajevno organizacijo. Čeprav ni bilo sončno vreme, se je nekaj Uršenčanov odločilo za kopanje v morju. Pozno popoldne smo se veselo razpoloženi vračali proti domu in v Novo mesto prispeli z lepimi

Uradni del druženja na Krku

doživetimi vtisi ter z željo, da podobna druženja organiziramo tudi v prihodnje.

Ob koncu pisanja naj opomnim, da smo se s prisotnostjo in dejavnostjo v spominskem parku nekdanjega koncentracijskega taborišča v Kamporju dostojno poklonili v spomin na umrle in vse, ki so tu trpeli. Presenečeni pa smo zaznali, da pri spomeniku iz neznanega razloga ni bilo nobenega cvetja, ki je bilo položeno pred dnevi na že omenjeni slovesnosti. O tem smo seznanili pristojne.

V imenu organizatorja naj se zahvalim za opravljeno delo tovarišici Mariji Rus, vsem nastopajočim že imenovanim tovarišicam, našemu vozniku Marku iz podjetja FS, d. o. o., iz Žužemberka za opravljeno varno vožnjo, posebej pa vsem udeležencem, ki so veliko pripomogli k temu, da je ekskurzija potekala po izdelanem programu in brez nevšečnosti.

S tovariškimi pozdravi in nasvidenje na enem izmed prihodnjih dogodkov.

Besedilo: Bojan Blatnik, soorganizator ekskurzije

Fotografije: Aleš Zamida

Zgodovinska ekskurzija v slovensko Primorje

Občinska organizacija ZB za vrednote NOB v občini Šmarješke Toplice je v soboto 12. oktobra 2024 organizirala zgodovinsko ekskurzijo na Primorsko s ciljem spoznavanja boja primorskih Slovencev za osvoboditev izpod fašizma in boja za samostojno Slovenijo.

Ob prihodu na Primorsko nam je v Divači predsednik društva policijskih veteranov Sever za Primorsko in Notranjsko Fabio Steffe izrekel dobrodošlico. Pri spominskem obeležju »En dan preje« nas je seznanil z dogajanjem, ki je tam potekalo 26. junija 1991 med agresijo JLA na Slovenijo. V nadaljevanju nas je pot vodila do Kopra, kjer smo si po krajši seznanitvi mestnih znamenitosti na Titovem trgu: Pretorska palača, Loža in cerkev Marijinega vnebovzvetja odpravili na ogled zbirk v dveh muzejih.

V Primorskem muzeju smo se pod vodstvom kustosinje seznanili z zgodovino slovenske protifašistične organizacije TIGR, ki je na

Pri spominskem obeležju v Divači

Primorskem delovala po 1. svetovni vojni, v nadaljevanju pa smo ogledali zelo povedno in zanimivo razstavo slik primorskega umetnika Toneta Kralja. Njegov najbolj znan umetniški opus so poslikave fresk v cerkvah z motivi protifašizma, ki jih je med 1. in 2. svetovno vojno naslikal v številnih cerkvah na Primorskem.

Večinoma moški del udeležencev ekskurzije si je na zaključku muzejskega programa želel ogledati zbirke proizvodov nekdanje velike tovarne mopedov, motornih koles in izvenkrmnih motorjev za čolne TOMOS v Kopru.

Slikar Tone Kralj je znan tudi po poslikavah fresk s protifašističnimi motivi.

Strokovno ekskurzijo smo zaključili v vasi Marezige nad Koprom, kjer se je leta 1921 ob volitvah v italijanski parlament zgodil krvav spopad med italijanskimi fašisti in zavednimi domačini. Na tem kraju, od koder je prelep razgled na skoraj celotno slovensko obalo, stoji spomenik, ki nas opominja na dogodke iz boja slovenskega naroda, predvsem primorskega človeka, za narodno svobodo.

*Žiga Simončič,
OO ZB NOB Šmarješke Toplice*

Partizanski humor

MI GREMO NAPREJ

Tovarišica Vera ima vajo z recitacijskim zborom. To je prva vaja take vrste v tem delu Štajerske. Tovariši vse premalo stopnjujejo glas. Najtežje mesto v Župančičevi pesmi je: »Mi gremo naprej!« Ponavljati morajo to in vedno glasneje odmeva po okolici: »Mi gremo naprej!«

Prekine jih trkanje na vrata. Skozi vrata pomoli glavo soseda in zaprosi tovarišico Vero: »Saj boš poskrbela, kajne, tovarišica, da bodo vrnili piskre, če greste res naprej ...«

(Vir: Hudi časi – vedro čelo)

Lepo je (bilo) v naši domovini biti mlad

»Lepo je v naši domovini biti mlad ...« gre pesem, ki slavi življenje mladih v svobodni domovini. V povojni domovini, njeni družbeni organiziranosti, so imele mladinske organizacije pomembno vlogo.

V socialistični Jugoslaviji je bila skrb za državljansko vzgojo mladih pomembna naloga. Poudarek je bil na vrednotah, kot so solidarnost, delavnost, bratstvo, enotnost, pomoč pri obnovi in izgradnji domovine ter ohranjanje vrednot narodnoosvobodilnega boja.

Med drugo svetovno vojno so se pionirji povezovali v fronto mladih, ki je bila aktiven način samoobrambe in aktivne udeležbe v boju, primernem za pionirje. Njihov prispevek k boju za svobodo se je izrazil kot pomoč partizanom, zbiranje zdravil, obleke, hrane, obveščanje in kurirska služba. Svoje naloge so pionirji izvajali na osvobojenih ozemljih, pa tudi na okupiranih.

Novonastale organizirane skupine mladih so imele največjo vlogo pri kulturnem in družabnem življenju med drugo svetovno vojno. Spodbujali so k narodnoosvobodilnemu boju in širili revolucionarne ideje. Na osvobojenih ozemljih so pripravljali mitinge s kulturnim programom.

Mladinske organizacije so delovale tudi po vojni. Njihove glavne dejavnosti so bile delovne akcije (krajevne, občinske, državne, republiške), seznanjanje z narodnoosvobodilnim bojem (v nadaljevanju NOB), kurirčkova pošta in najpomembnejša prireditve – praznovanje dneva mladosti s štafeto mladosti. Organizirali so razne proslave in prireditve ob državnih praznikih ali pomagali pri njihovi izvedbi in bili v krajevnih skupnostih poleg delujočih društev eden izmed večjih akterjev, zaslužnih za kulturno in družabno življenje.

Razvijanje pripadnosti državi je potekalo zelo sistematično. Najprej so se otroci v prvem razredu vključili v Zvezo pionirjev Slovenije (v nadaljevanju ZPS). Ta je združevala otroke od 7. do 13. leta starosti, ko so se nato včlanili v Zvezo socialistične mladine Slovenije (v nadaljevanju ZSMS). ZPS je

bila organizacija osnovnošolske mladine. S šolskimi in zunajšolskimi dejavnostmi je ohranjala izročila NOB.

Cicibani (ime je prevzeto iz otroških pesmi Otona Župančiča) so bili sprejeti med pionirje 29. novembra, ki so ga leta 1962 razglasili tudi za dan pionirjev. V zvezo so bili sicer sprejeti na dan republike, vendar pa je moral biti to strogo ločen dogodek, saj so poudarjali pomembnost sprejetja v pionirske vrste in so želeli, da se otroci pri sprejemu v Zvezo pionirjev čutijo posebne. Dan republike so za sprejem cicibanov v Pionirsko organizacijo sprejeli zaradi njegove simbolike: simboliziral je rojstvo nove družbene ureditve, ki je prinesla možnost za lepše in srečnejše življenje vseh, še posebej mladih, prihajajočih generacij. Dvorana, v kateri je potekal sprejem, je bila nujno opremljena z veliko sliko tovariša Tita s pionirji, s fotografijami ali risbami raznih pionirskih dejavnosti, kak pomemben izrek, zastave in pionirske zastavice, cvetje itd.

Cicibani, sprejeti v Pionirsko zvezo na dan republike, na sliki pionirji s pionirskimi simboli (hrani: Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Dolenjsko in Belo krajino, Kronika OŠ Otočec 1977/78).

Novi člani so dali obljubo, kakšen bo kot pionir, katero dejanje je bilo ohranjeno kot spomin na prve vojne pionirje, ki so se zaobljubili, da se bodo častno borili. Ob sprejemu so novi člani dobili pionirske simbole: kapo titovko s peterokrako zvezdo, pionirsko knjižico in pionirsko značko in rutko.

Pionirji so bili v 7. razredu, pri 13. letih, ob dnevu mladosti sprejeti v ZSMS, njihovo članstvo pa je trajalo do 27. leta. Sprejem v zvezo ZSM se je opravljal posamično na skupni svečanosti ob dnevu mladosti. Sprejem ni bil le praznik pionirjev, ampak praznik vseh. Bil je pomemben dogodek za šolo, krajevno skupnost, občino in za celotno družbo. Temeljne naloge ZSMS so bile organiziranje delovnih akcij, politično izobraževanje članov, organiziranje prireditve in pomoč pri izgradnji domovine.

Mladim so poleg sprejema v pionirsko in mladinsko organizacijo namenili še dve akciji in praznik – kurirčkova pošta, štafeta mladosti ter dan mladosti.

Najprej naj opišem kurirčkovo pošto, ki je bila pionirsko obujanje spominov na medvojno prenašanje poročil, navodil in propagandnega materialnega. Njen namen je bil mladim približati boj za svobodo.

Kurirji med 2. svetovno vojno, ki so imeli težko nalogo prenesti sporočilo iz enega štaba do drugega, so se na svoji poti spopadali z različnimi ovirami, saj so hodili po poteh, ki so jih zasedli sovražniki. Morali so biti dovolj iznajdljivi, poznati skrivne poti, preživeti z malo hrane, se orientirati po zvezdah in s kompasom itd. Vsekakor so imeli veliko dobrih vrlin, da so tako vestno in uspešno predajali sporočilo. S kurirčkovo pošto so se pionirji lahko poistovetili s kurirji iz druge svetovne vojne ter se naučili vrlin, kakršne so imeli tudi njihovi vzorniki. Pionirji so v miru imeli veliko lažjo nalogo, saj sovražniki niso bili pravi, vendar so svojo nalogo vseeno vzeli resno.

Za nosilca kurirčkove torbice so izbrali pionirja, ki naj bi: poznal imena pionirjev kurirjev v NOV in vsaj o enem povedati nekaj več. Od njega se je pričakovalo, da bo znal prenesti obvestilo v roku dveh ur, da bo znal čuvati tajnost, da se zna orientirati, določiti smer neba, da zna plezati, opazovati in se zamaskirati, da zna pripraviti ogenj, da raznaša pisma ali razna vabila, da pozna

nekaj užitnih rastlin, da ve za najvišji hrib v svojem kraju, s katerega je dober razgled na celotno okolico.

V šoli so izbrali tri pionirje, ki so dobili častno nalogo, da nosijo kurirčkovo torbico. Hoditi so morali po skrivnih poteh, prenašati sporočilo v kurirčkovi torbici, paziti, da ne bi padli v zasedo, in nato predati sporočilo svojim tovarišem, pri predaji so uporabljali skrivno geslo. Eno od skrivnih gesel je bilo: »FRONTA – FARA – FRONTA – FARA«.

Torbica je bila usnjena, v njej pa zapisana zaobljuba vseh pionirjev, da bodo stopali po Titovi poti.

Kurirčkovo pošto so s čolnom prepeljali prek reke Krke (hrani: Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Dolenjsko in Belo krajino, Kronika OŠ Otočec 1964/1965).

Na javkah, prostorih, kjer so si pionirji izmenjavali torbico, so potekali kulturni programi z deklamacijami, petjem pesmi, govorom nekdanjih borcev, ki so jim pripovedovali o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji, ter o bojih in akcijah partizanov v dolenjskih krajih.

Zaključna pot kurirčkove pošte je bila vedno ob dnevu mladosti v Beogradu, kjer je tovariš Tito svečano sprejel in podpisal dnevnik kurirčkove pošte. Pismo, ki je vsebovalo skupne čestitke slovenskih pionirjev z najboljšimi željami za njegov rojstni dan, je prebral vsako leto pionir iz druge republike. Iz Slovenije v Beograd je kurirčkovo torbico prinesla pionirska delegacija.

Ob dnevu mladosti v Beogradu pa se je zaključila akcija štafeta mladosti, ki so jo prenašali tudi po

slovenskih krajih. Titova štafeta se je leta 1956 na njegovo željo preimenovala v štafeto mladosti. Cilj štafetne palice je bil v tem, da se med državljani Jugoslavije in raznimi njenimi kraji vzpostavi neposredna, tako rekoč fizična medosebna vez in da se vsi sodelujoči povežejo s predsednikom Titom kot zadnjim prejemnikom tega predmeta. Štafetna palica je predstavljala vez med vsemi Jugoslovani in vodjem tega naroda. Vedno je končala v Beogradu, kjer so imeli veliko svečano prireditev na stadionu Jugoslovanske narodne armade.

Štafeta mladosti je potekala na podoben način kot kurirčkova pošta. Na šoli so bili izbrani trije pionirji, ki so nato od točke A do točke B prenesli štafeto in jo predali naslednjim trem pionirjem iz druge šole. Ob sprejemu štafete so pripravili kulturni program. Prihod štafete so prišli pozdravit vsi krajan. Nagovore so imeli politični veljaki, borci so obujali spomine na vojno, igrale so mestne godbe, peli so pesmi, recitali itd.

Sprejem Titove štafete v Kronovem od šmarješki pionirjev leta 1963 (hrani: Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Dolenjsko in Belo krajino, Kronika OŠ Otočec 1962/63).

Ko mladi dobijo štafeto mladosti, dobijo tudi svoj praznik – dan mladosti. Mladi so svoj praznik povezali s praznovanjem Titovega rojstnega dne, 25. maja (Josip Broz - Tito je bil sicer rojen 7. maja 1892). Dan mladosti je bil športno in kulturno obarvan praznik. Slavil se je maja z različnimi kulturnimi prireditvami, festivali, zleti, športnimi tekmovanji. Dan mladosti je bil vedno v športnem duhu: mladi so imeli najprej pohod ali športne igre, nato srečanje s kratko proslavo. Osrednji element pa je bil vsekakor druženje mladih.

Delovanje mladih skozi šolsko leto, lahko strnemo s sestavkom, ki je bil zapisan v kroniki OŠ Otočec: »Na šoli so bili vsi učenci vključeni v pionirsko organizacijo, razen 8. razreda. Cicibani so bili sprejeti v pion. org. 29. nov. Sprejem je bil slovesen. Junija so bili pion. 7. razr. sprejeti v mlad. organizacijo. Tudi ta sprejem so lepo pripravili mladinci in prizadevni pionirji. Pionirji so sodelovali na vseh proslavah. Za praznične dneve so tudi lepo okrasili šolo. Ob štafeti, v kateri so sodelovali, so okrasili tudi pošto in trgovino. Za vse državne praznike so pionirji očistili in okrasili tudi partizanske grobove in spomenike padlim borcem. Uredili so res lepo in jim gre vsa pohvala. Posebno lepo so se pripravili za svoj praznik pionirski dan. Poleg proslave so imeli tudi slavnostno sejo.«

Recitacija učenke ob 100-letnici šole (hrani: Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota za Dolenjsko in Belo krajino, Kronika OŠ Otočec 1965/1966).

Starejše generacije se nostalgичno spominjajo svoje mladosti, ko so bili med seboj bolj povezani, čutili nacionalno pripadnost in bili bolj pripravljeni pomagati drug drugemu. Ob besedi pionirček se spomnijo svojega vstopa v pionirsko

organizacijo, spomnijo se, kot bi bilo včeraj. Ko sem za potrebe študija raziskovala kurirčkovo pošto in štafeto mladosti v svojem kraju, so mi radi povedali, kako so dobili kapice in rutke ter kako so morali povedati zaobljubo. Radi se spominjajo akcije štafete mladosti, da so pri njej posredno sodelovali ali bili le opazovalci. Eden od intervjuvancev se je ob omembi štafetne palice spominjal svojih modrih semiš čevljev, ki so se mu sezuli sredi teka, on pa je kot pravi pionirji odtekel do konca bos v dežju, predal štafeto in se nato vrnil po čevlji. Nekaterim intervjuvancem je ostala štafeta v spominu kot pravi spektakel, drugim spet ne. Tistim, ki so doživljali in bili bolj ali manj vpeti v dejavnosti pionirske in mladinske organizacije, se tega časa radi spominjajo. Spominjajo se proslav in

govorov borcev ob kurirčkovi pošti, pa tudi časti, ki jih je doletela, če so bili izbrani za nošenje kurirčkove torbice ali štafetne palice.

Obe organizaciji sta mlade povezovali in v njih spodbujali pripadnost državi, to pa je tista lastnost, ki jo dandanes pogosto pogrešamo. In to ne le pri mladih.

Petra Šinkovec

Povzeto po:

Šinkovec, Petra

2013 `Dan mladosti – dan spominov.` Neobjavljeno diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

2017 `Družabno življenje v Otočcu.` Neobjavljeno magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

Lepo je v naši domovini biti mlad

Zapojmo pesem si veselo,
naj se razlega prek sveta.
Lepo je v naši domovini biti mlad.

V deželi, kjer so si ljudje kot brat in brat.
In toplo sonce, ki nas greje
in morje, ki poživlja kri,
lepo je v naši domovini biti mlad.

Ponesi pesem še v daljavo,
vsem drugim našim lep pozdrav.
Lepo je v naši domovini biti mlad.

Kjer hrabri so ljudje in rod je zdrav, krepak.
Vse svet pozna nas po junaštvu,
mladini cvete zdaj pomlad,
lepo je v naši domovini biti mlad.

Radovan Gobec, 1954

Radovan Gobec je kot partizan ustvaril nekaj naših najboljših borbenih pesmi, tudi *Himno Kozjanskega odreda*, znano kot *Bohor je vstal*, *Hej partizan* in *Zdaj zaori pesem o svobodi*, v kateri je leta 1991 Jugoslavijo sam zamenjal s Slovenijo in pesmi podaljšal življenje. Za Radovana Gobca so govorili, da se mu je zdel vsak dan izgubljen, kadar ni ustvarjal. Napisal je več kot 1000 pesmi. Med najznamenitejšimi pesmimi je tudi pesem *Lepo je v naši domovini mlad*.

Ali bi dandanes še lahko rekli, da je v naši domovini lepo biti mlad? Naj bo to tema za naslednjo številko. Morda se bo odzval kdo od mladih bralcev.

Urednica

Člani ZB Škocjan pomagali pri selitvi knjig

V Občini Škocjan se z odprtjem novega Kulturnega centra odpirajo tudi novi, večji in lepši prostori Krajevne knjižnice Škocjan, zato smo se 12. 10. 2024 tudi člani Občinske organizacije ZB za vrednote NOB Škocjan odzvali pozivu knjižničarke Zale, naj priskočimo na pomoč pri selitvi knjig. V slabih dveh urah smo preselili ok. 14 tisoč enot iz stare knjižnice v Metelkovem domu do nove v Kulturnem centru. Živa veriga, sestavljena tako iz starejših kot mlajših knjigoljubcev, je bila dolga

okoli 100 metrov in je delovala brezhibno, predvsem pa uspešno.

Člani OO ZB za vrednote NOB Škocjan smo veseli in zadovoljni, da smo bili del tega zgodovinskega dogodka v Škocjanu. Med akcijo pa smo se tudi spomnili, kako so med vojno tudi partizani prenašali knjige in na ta način poskrbeli za ohranjanje kulture in zgodovine slovenskega naroda.

*Janko Škoporc,
OO ZB NOB Škocjan*

Partizanski humor

PARTIZANSKA LATINŠČINA

Pisatelj dr. Stanko Cajnkar je na partizanski gimnaziji v Črnomlju poučeval latinščino. Neki dijakinja je dal prevajati Cezarjevo »De bello Gallico« (O galski vojni):

»Gallia est omnis divisa in parte stres ... (Galija je razdeljena na tri dele ...)

Dekle je bila v precejšnji zadregi, ker je bila v latinščini šibka. Vendar se je znašla in se odrezala s »partizanskim« prevodom:

»V Galiji so tri divizije partizanov ...«

(Vir: Hudi časi – vedro čelo)

Ulica talcev št. 5 v Novem mestu

Člani krajevne organizacije ZB za vrednote NOB Center smo konec septembra pripravili slovesnost v spomin na zaprte in izdane prebivalce, ki so bili naklonjeni osvobodilnemu gibanju. Predsednik združenja Dušan Černe je opisal pomen in namen izkoriščanja talcev skozi zgodovino za doseg posameznih ciljev. Nič drugače ni bilo tudi v Novem mestu med drugo svetovno vojno.

Proti koncu nemške ofenzive na Dolenjskem sta Vuk Rupnik in kaplan ter gimnazijski katehet Karel Wolbank pripeljala v Novo mesto svoj domobranski bataljon. Začela se je prava strahovlada! Noben pošten človek ni bil več nikjer varen. Domobranci so prihajali ob različnih urah, prijemali in odganjali ljudi. Mnogi med njimi se niso nikoli več vrnili. Ker jih sproti niso mogli pobijati, so zanje pripravili poseben zapor v kleti v hiši na Ulici talcev št. 5.

Tla v kleti so bila cementna, skozi strop, poškodovan od bombardiranja, je ob deževnih dneh kapljalo. Skozi ozko linico na vratih je prihajal le ozek trak svetlobe, če so bila zunanja vrata zaprta, pa je v prostoru vladala popolna tema. Ta mali, vlažni, utesnjeni prostor je bil ves čas poln preplašenih, umazanih, lačnih in žejnih ljudi. Vode za umivanje niso dobili, ležali ali sedeli so na vlažnih tleh ali gnili slami. Ob različnih urah ponoči so v klet vdirali neznanci z naperjenimi pištolami in s slepečo lučjo v rokah, da jim jetniki niso mogli videti obrazov. Prebrali so imena jetnikov, ki naj bi jih peljali na zaslišanje. Od tam pa se večina njih ni vrnila nikoli več. Domobranci so se kasneje izgovarjali, da so jim med potjo na zaslišanje jetniki pobegnili.

Ena izmed jetnic je takole opisala življenje v tej kleti:

»V levem zgornjem kotu je bil gašperček, ob njem klopca za dve osebi, ob levem spodnjem kotu pa preluknjano vedro za opravljanje potrebe, brez zaščitne stene. Kuriti nismo mogli, ker so bila drva

mokra in se je zadušljivo kadilo. Izmenoma smo posedali na klopci, sicer pa smo hodili ali sloneli ob mokrem zidu. Hrano smo dobivali le enkrat dnevno v umivalni posodi z eno samo žlico. Posedli smo po tleh kar okrog sklede. Dr. Milan Kirn kot najstarejši moški je bil oče, jaz mama. Po takšnem vrstnem redu smo zajemali in dajali žlico naprej. Pri tem smo, v veliko jezo belogardističnih stražarjev, zbijali šale. Med bivanjem v tej kleti so na vse mogoče načine skušali streti našo zavest. Ob sleherni nočni uri so prihajali. Ko je zarožljaj ključ v vratih, nam je postalo tesno, vendar jim tega nismo pokazali. Naše načelo je bilo: »Ne bodo uživali v našem trpljenju!«

V tej kleti so med letoma 1943 in 1945 domači izdajalci zapirali pristaše osvobodilnega gibanja in izmed njih izbirali talce. Domobranski zločinci so takšna grozodejstva izvajali povsod, kjer so bili in kamor so prišli. Najhuje je bilo v Ljubljani in okolici, kjer je divjal domobranski bataljon pod poveljstvom stotnika Emila Cofa, ki je imel svoje čete razporejene v okolici mesta.

Po vsej naši domovini so spomeniki, spominske plošče in obeležja, ki so več en opomin in spomin na grozodejstva domačih izdajalcev, obenem pa so naša neizmerna zahvala zavednim ljudem, ki so s svojim pogumom in domoljubnostjo žrtvovali svoja življenja za svobodo, v kateri mi lahko v miru živimo in ustvarjamo, česar pa nemalokrat ne znamo ceniti.

Hvala jim!

*Vera Splichal,
KO ZB Center*

Stavba Dolenjskega muzeja

Razstava Moč in nemoč spomenikov – vhod v Dolenjski muzej

NOVO MESTO - Marec 1970

Stavba oddelka MOO, sgrajena v spomin padlim borcem in žrtvam fašističnega oselitja

Težaki: Oddelak MOO in ljubele revolucije Dolenjskega muzeja je bil sgrajen s solidarnostjo Gelovnih ljudi in občinov v trojni zgodbi padlim borcem in žrtvam okupatorskega oselitja na Dolenjskem Novo mesto, 25. nov. 1970

Projektant (objekta): arhitekt Miran Kavčič s sodelovalci
Patroni (investitor): Kulturna skupnost Novo mesto
Datum odprtja (objekta): 25. november 1970

Arhiva novega oddelka predstavlja središnji spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega oselitja ter revolucionarni protiklasti na Dolenjskem. V njej je vpisanih 2501 padlim borcem in aktivistov OF ter žrtvam fašističnega oselitja (1941 padlim borcem in aktivistov ter 1499 žrtvam) in sedemdeset novomeških območij (središnji občini Novo mesto in Trebnje ter dvanajst občin Hrčica, Servino, Litijski in Črna na Koroškem, Na Škrlat stedi na pletokre (izdelal jih je kipar Vladimir Čaviček) padlim in umrlih narodnih herojev s tega območja.

Odraščanje v času vojne

Pripovedujem resnično življenjsko zgodbo, ki jo je napisal moj oče Vid Bojanc o odraščanju med drugo svetovno vojno na območju Novega mesta in okolice.

Rodil se je kot nezakonski otrok v Smolenji vasi (zdaj Petelinjek). Starši so mu zgodaj umrli zaradi tuberkuloze: mati, ko je bil star dve leti, očeta pa je izgubil pri šestih letih oba zaradi tuberkuloze. Zanj je najprej skrbela očetova zakonska žena, nato pa polbrat, ki ga je vzel k svoji družini.

Brez staršev je bilo njegovo otroštvo težko, bil je

reven in nekoliko zapostavljen. Zaradi teh okoliščin pa je postal precej neodvisen mladenič, ki si je bolj kot kar koli drugega želel ustvariti lastno družino. To mu je kljub težkemu življenju po vojni tudi uspelo.

V nadaljevanju bom pisal v prvi osebi ednine, kot je pisal tudi moj oče.

Marec-april 1941.

Star sem 15 let, opravljam manjša dela na podeželju, se družim z dvema vrstnikoma. Ne hodim v šolo, končal sem komaj sedem razredov osnovne šole.

Mobilizacija.

V Novem mestu, ob mostu čez reko Krko v Kandiji, poslušam branje razglasa Kraljevine Jugoslavije »za obrambo«.

Ljudje, kot čebele okoli satja, se zberejo in poslušajo. V mojih občutkih se ustvari močan vtis: vojna bo. O tem se pogovarjam z vrstnikoma Ivanom in Stankom.

Pridem domov, delam na polju in slišim stokanje in jok žensk z vzklikom: »Vpoklic, vpoklic!«

Bratrance izginejo, eden in nato drugi, ne da bi se poslovili ali videli drug drugega.

Kmalu je na cesti mogoče videti kolone ljudi, ki vodijo vole in konje za vlečenje topov in lesene vozove.

Po nekaj dneh se v vaseh in gozdovih zbirajo vojaki z orožjem, voli in konji.

Vse to ne spominja na brezhibno vojaško konjenico, ki sem jo leto ali dve prej videl v manevrih, ampak na revščino, ki daje sliko vojaške nemoči.

Po cesti se premikajo posamezniki s puškami, v civilnih oblačilih, starejši ljudje, ki varujejo telefonske žice in drogove.

Nekega večera sem se vračal od prijatelja Ivana proti domu. Iz smeri Novega mesta cesta drhti od škripanja koles in stopinj črne kolone vojske. Nenadoma se sliši ukaz »Stoooj!« Škripanje koles lesenih vozov in klepetanje korakov po pesku počasi preneha. Zasliši se nov ukaz: »Obrni se!«

Ko se vozovi škripaje obračajo na ozki cesti, je hrup pomešan z različnimi ukazi, ki spominjajo na odrekanje nečesa.

Utrujen grem domov spat. Nič me več ne zanima, samo čutim, da je nekaj narobe, ker smer, v katero se je kolona premikala na začetku, vodi do kraja, kjer se »vojna že bojuje«.

Mislím, da v sredo zjutraj na nizkem modrem nebu opazim kot še nikoli prej veliko število črnih, majhnih letal z vzhoda.

Premikajo se v določenem stroju in se vedno bolj »povečujejo« v smeri Novega mesta. Hkrati starejša soseda hodi proti naši hiši skozi dvorišče in vpíje: »Nemci bodo okoli 8. ure obkolili Novo mesto.«

Besedo »obkoliti« sem čutil kot nekakšen pokol ljudi in sem se ustrašil.

Ko so letala prispela nad Novo mesto, se je formacija zožila v kači podobno obliko, slišalo se je strašno zavijanje siren. Tla so se tresla od eksplozij, nad katerimi so se dvignili oblaki črnega dima. Letala so se potem posamično ločila in v nizkem letu z mitralješkim ognjem zasipala ceste, po katerih so se premikale skupine vojakov, ki so se razkropile v različnih smereh na travnike in njive. To se je nadaljevalo ves sončen dan. Eksplozije v Novem mestu so trajale več dni, saj je vsake toliko časa eksplodirala nova granata v skladiščih, ki so počasi gorela.

Gospodinje so v tem kaosu pohitele v mesto z namenom, da bi pridobile nekaj iz izpraznjenih vojašnic in skladišč. Veliko jih je prineslo dele vojaških uniform, usnjeno opremo za konje, nove vojaške odeje in tudi živila. Tudi nekateri študenti in mladina niso sedeli križem rok, zbirali so orožje in strelivo. Približno deset dni po tem se je slišalo streljanje podnevi in ponoči. Stara jugoslovanska vojska je izginjala, zavrženo orožje pa so sprejemali vsi, ki jih je zanimalo in mnogi so se izživiljali v streljanju, nekateri pa so ga skrivali v različne namene.

Kmalu je naš kraj ostal brez vojakov. Prej mobilizirani posamezniki se postopoma vračajo domov.

V petek je iz Novega mesta prispelo nekaj tovornjakov in motornih koles z »novimi vojaki« – Italijani, ki so nadaljevali pot do »nemške meje«. Streljanje se počasi umirja. Ne vemo, čigavi smo.

V nedeljo sem šel s prijatelji pogledat, kako je v Novem mestu. Stavba gimnazije je uničena, dim se vali iz ruševin.

Na poti do gimnazije skozi mesto mrtvi napihnjeni konji, na stotine požganih in upognjenih pušk na požganem dvorišču gimnazije.

Dostop je prepovedan, vendar smo to prepoved prekršili in se skrili pred člani neke »narodne zaščite«. Nismo mogli najti niti ene delujoče prave puške, iz katere bi radi ponosno streljali, saj vendarle tudi mi nekaj veljamo!? Domov smo se vrnili razočarani.

Na poti smo na cesti srečali ducat kolesarjev v kratkih, rumenih hlačah, s puškami čez ramena. Rekli so nam: »To so Nemci.«

Šli smo naprej in srečali prve motorizirane kolone pravih zelenih nemških vojakov.

Ko smo prišli domov, smo slišali, da so triumfalni loki že postavljeni na cesto – najlepše in največje oluščene smreke so bile zakopane na obeh straneh ceste z raztegnjenim platnom, na katerem je bilo napisano »Heil Hitler«.

Oče, takrat star 17 let, se je v maju 1943 pridružil Gorjanskemu bataljonu. Komaj so ga sprejeli, ker je bil premlad.

Aktivno udeležen je bil tudi ob osvoboditvi Ljubljane.

LJUBLJANA, 9. maja 1945 zjutraj

Z okoliških hribov je na več mestih v Ljubljani mogoče videti ogenj in goste visoke stebre dima. Po ulicah z vseh strani napredujejo enote NOV in osvobajajo mesto od brezglavo bežečega sovražnika – Nemcev in belogardistov.

Ljubljana, krožno obdana z betonskimi bunkerji in večkratnimi pasovi bodeče žice ter z rampami na vseh dostopnih cestah, kot na državnih mejah, je zdaj svobodna.

Tik za sprednjim delom napredovanja naših enot se ljudje zgrinjajo na ulice in na okna izobešajo zastave – slovenske, jugoslovanske, partijske, sovjetske, ameriške in angleške ...

Moja prva četa z delom štaba bataljona se je na rampi na Rakovniški cesti vkrcala na zelo velik rdeči tovornjak, ki je prišel po nas iz Ljubljane, da bi čim prej prispeli na nasprotno – severno stran Ljubljane, da bi zasedli zapuščene utrdbe in tako zaprli vse pristope k Ljubljani po Zaloški, Šmarješki, Dunajski, Vodovodni in Šentviški cesti.

Na kabini tovornjaka je več mitraljezov in avtomatskih pušk, usmerjenih v okna na levi in desni strani ulice pred nami, vsak borec trdno drži svoje orožje, pripravljen, da ga hitro uporabi v primeru odpora zaostalih skupin in posameznikov iz vrst sovražnika.

Srečni meščani z vseh ulic hitijo proti našemu komaj premikajočemu se tovornjaku. »Do kolen« smo v čokoladah, bombonih in cigaretah, medtem ko z enim očesom gledamo okna, kjer še ni zastav, in zapuščene stene fasad, z drugim pa presrečne meščane, jokajoče od sreče, s slogani na ustih in z dvignjenimi rokami s skromnim darilo ali rožami v pozdrav!

Ko smo se premikali naprej, se je premikala tudi reka meščanov. To je bil zagotovo največji praznik na ulicah Ljubljane, odkar obstaja!

Postopoma smo prišli skozi množico meščanov po Dunajski cesti do ramp in bunkerjev v severnem delu Ljubljane, v katere smo namestili avtomatsko orožje – od Zaloške do Šentviške ceste ...

*Vid Bojanc,
1945*

*Vid in Slavka
Bojanc, 1947*

*Duško Bojanc (po očetovih zapiskih)
KO ZB NOB Drska*

13. julija člani ZŠAM tradicionalno položili venec pri spomeniku NOB na Cviblju

Poklicnim voznikom in avtomehanicom je posvečen 13. julij kot dan šoferjev in avtomehanicov. Na ta dan leta 1943 so partizanske motorizirane enote vdrle v središče Žužemberka. V spopadu, ki je trajal od zgodnjih jutranjih ur do

poznega večera, je bil Žužemberk osvobojen. Padlim v tej bitki in na območju Suhe krajine je posvečen spomenik NOB na Cviblju nad Žužemberkom. V znak spoštovanja in hvaležnosti do stanovskih kolegov, ki so sodelovali v teh bojih, ter v želji po ohranitvi spomina na njihovo požrtvovalnost se leto za letom uniformirani člani Združenja šoferjev in avtomehanicov Slovenije, predstavniki Občine Žužemberk in OO ZB NOB Žužemberk, srečujemo pri spomeniku na Cviblju. Uniformirani člani ZŠAM Novo mesto, ZŠAM Gorjanci - Straža in ZŠAM Ivančna Gorica so tudi letos s polaganjem venca pri spomeniku na Cviblju pri Žužemberku obeležili 13. julij, praznik šoferjev in avtomehanicov. V nagovoru je prisotne pozdravil župan Jože Papež, v programu sta sodelovala Jana Piletič in član ZŠAM Stane Sever z recitacijo Šoferska ter povezovalka Štefka Makovec.

*Fotografija in besedilo:
Darko Pucelj,
OO ZB NOB Žužemberk*

Druženje z društvom Gorjanska četa

Na zadnji dan vročega avgustovskega dne smo člani in članice Društva Gorjanska četa iz občine Šentjernej pripravili in izvedli popoldansko druženje, ki je bilo namenjeno širši javnosti in predstavitvi vsebin delovanja društva. Prostor za druženje pa smo dobro izbrali v senci in ob šumenju Pendirjevke, in sicer na prireditvenem prostoru GD Cerovi Log. Ob zvokih ansambla Hit smo se družili, kramljali s prijatelji, simpatizerji, podporniki in ostalimi udeleženci prireditve, zaplesali in veselo zapeli.

Poklon himni

Razstava literature o NOB

Razstava opreme in orožja

Pripravili smo razstavo opreme in orožja in njihovih replik, ki so jih uporabljali partizani med II. svetovno vojno. Med boji in akcijami so si partizani dvigovali borbeni duh, voljo in upanje v zmago nad okupatorjem s pesmimi. V namen ohranjanja tega izročila smo pripravili tiskane pesmi na temo upora in miru, ki so jih obiskovalci lahko vzeli in nanj natisnili zvezdico sreče z željo po svobodi in miru na svetu. Na ogled in v prebiranje javnosti so bile knjige z vsebino zgodovinskih dejstev iz časa NOB. Pozornost obiskovalcev je s svojo vsebino o zgodovinskih dejstvih in dogodkih v našem okolju v težkih časih vojne v letih od 1941 do 1945 še posebej pritegnila knjiga Josipa Edgarja Leopolda - Lavova Kartuzija Pleterje in partizani. Zavzemanje in spoštovanje vrednot NOB, kot so ljubezen do domovine, svobodoljubnost, tovarištvo, solidarnost,

poštenost, enakopravnost, človečnost, socialna pravičnost, aktivno zavzemanje za mir, je tudi v današnjem času še vedno aktualno; zanje se je treba še truditi v vsakdanu našega bivanja.

V kulturnem programu smo predstavili delovanje društva v javnosti in njihovo prepoznavnost povsod, kjer nastopajo člani in članice, ki predstavljajo lik partizana na prireditvah v organizaciji Združenj borcev za vrednote NOB po Sloveniji. V društvu deluje tudi kulturna skupina. Ta nas je razveselila s pesmimi upora in zapeli smo jih skupaj. Na druženju nas je nagovoril Milan Gorjanc, upokojeni uslužbenec Slovenske vojske, nekdanji član predsedstva ZZB Slovenije in vojaški analitik. V govoru je povzel zgodovino nastanka Gorjanske čete in njeno vlogo v naših domačih krajih v boju proti okupacijskim silam med II. svetovno vojno.

Med povabljenimi gosti je udeležence v nagovoru pozdravil podžupan občine Šentjernej Andrej Mikec. Druženja so se udeležili vsi predstavniki

Slavnostni govorec je bila Alojz Gorjanc.

Kulturniška skupina Gorjanske čete

veteranskih organizacij, ki delujejo na območju naše lokalne skupnosti, IN TUDI ČLANI Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto. Vsem se zahvaljujemo za udeležbo in njihovo moralno spodbudo pri delovanju poslanstva društva. V zaključenem delu kulturnega programa smo podelili 13 zahval donatorjem, ki vsestransko

podpirajo delovanje društva.

Za zaključek našega druženja smo se odpravili še do dvorca Prežek, kjer smo imeli kratko predstavitev zgodovine dvorca v povezavi z njihovimi svobodomiselnimi literati, ki so tam delovali, in o vsebini pomnika NOB.

*Terezija Potočar Korošec,
predsednica Društva Gorjanska četa
Foto: Marko Klinc*

Očistili smo partizanska grobišča v Rogu

V programu Društva za vzdrževanje partizanskih grobišč v Rogu imamo vsako zadnjo soboto v oktobru in soboto pred dnevom upora proti okupatorju v aprilu akcijo čiščenja partizanskih grobišč v Rogu.

Letos smo se zbrali ob osmih v Podturnu pred gasilskim domom. Tokrat sta nam bila na voljo le dva kombija. S kombijem podturnških gasilcev smo se odpravili na semiško stran in počistila grob Bogomila Ivančiča v gozdu ob cesti v Srednji vasi, grob na Novem Taboru pri Črmošnjicah, na Planini grob Draga Marina, nato pa še obeležje na Sredgori, postavljeno v spomin zverinsko pobitima sestrama Troha, ob cesti Planina–Ponikve spominsko obeležje Stanetu Rozmanu (pokopan je bil v neposredni bližini) in dr. Mihelčiču (leta 1942 je bila tu pomična partizanska bolnica) ter grobišče Vinica.

Z drugim kombijem, ki nam ga je odstopil tovariš Robi Krese z Rateža, so odšli čistiti grobišča Jelendol, Stari trg pri Jelenici, Pugled in Pogorelec. Na čiščenje grobišč v Komarni vasi, Gornjem Hrastniku in Lesenem kamnu se je odpravilo osem članov v dveh osebnih avtomobilih. Vozila sta Stane Berkopec in Anton Rozman. Na skupnih akcijah so tudi letos manjkali člani iz Semiča in člani iz Kočevja z obvestilom, da so obeležja očistili sami. Žal ni bilo čisto tako.

Ob koncu akcije smo se zbrali pri polharski koči na Pogorelcu. Tu smo posedli za mize, obsijane s soncem, se odžejali, pomalicali, pa tudi klepet ob kavi in pecivu ni izostal. Poklepetali smo med seboj in ugotovili, da je bilo pri večini grobišč treba pograbit listje in opleti plevel. Žal pa je nekdo ali neka skupina odstranila mah na zidu, ki obdaja

grobišče na Pugledu, s čimer se nismo ravno strinjali, saj so s tem napravili veliko škodo. Na posameznih grobovih bo potrebna nova zasaditev, okoli obeležij pa nov pesek. Samo društvo nima toliko sredstev, zato bo za sanacijo posameznega obeležja treba zaprositi za denarna sredstva občine, ki so pristojne za tiste spomenike. V naši

občini imamo v Rogu štiri grobišča, v semiški jih je osem, od tega nekaj grobišč in nekaj obeležij, Črnomaljci imajo en grob, za katerega ni znano, kdo v njem počiva, kočevska občina pa ima v Rogu dve grobišči. Ostala obeležja so na obrobju Roga. Skupno jih je enajst. V topliški občini zanje poskrbi

Občinska organizacija ZB za vrednote NOB. O teh ugotovitvah bo obvezno morala teči beseda na občnem zboru.

Pa srečno, tovarišija, do naslednjega srečanja zadnjo soboto pred dnevom upora aprila 2025.

Helena Miša Kulovec

Pri spomeniku NOB na Cvibljju so položili venec

V začetku septembra so nas obiskali in pri spomeniku na Cvibljju položili venec dve gospe iz Združenih držav Amerike in šest gospodov iz Velike Britanije. V Evropi raziskujejo poti, po katerih so med 2. svetovno vojno iz nemških taborišč pobegnili zavezniški vojaki.

Cvibelj, obisk Američank in Angležev, 3. 9. 2024

Ena od poti je tudi »Mednarodna spominska pot zavezništva Vranov let«, ki se začne v Lovrencu na Pohorju in konča na nekdanjem partizanskem letališču na Otoku pri Metliki. Ta pot spominja na zavezniške vojne ujetnike z Nove Zelandije, Avstralije in Anglije, ki so jih Nemci spomladi leta 1941 zajeli v Grčiji, na Kreti, v Libiji in Egiptu in jih najprej odpeljali v zbirna taborišča v Grčiji, nato pa v živinskih vagonih pripeljali v Maribor. Julija 1941 jih je bilo v taborišču STALAG XVIII-D v Mariboru več kot 2.000. Iz taborišča je avgusta 1944 s pomočjo partizanov pobegnilo 96 britanskih vojnih ujetnikov.

Projekt Vranov let ohranja spomin na reševanje in osvobajanje zavezniških vojnih ujetnikov in letalcev v času NOB. To je spomin na junaštvo slovenskih partizanov, partizanskih kurirjev in slovenskega, pretežno kmečkega prebivalstva, ki so ubežnikom za ceno svojih življenj in imetja nudili hrano in zatočišče. O tej poti so Britanci posneli dokumentarni film, ki je bil večkrat predvajan na svetovnem spletu.

Del poti v dolžini 12,4 km poteka tudi prek občine Žužemberk in je markirana. Gostje so se odločili, da bodo del te poti, ki se začne na vstopni točki v Dobravi do Trebče vasi, prehodili peš. Ogledali so si še žužemberški grad, kjer jih je pozdravil župan Papež, nato pa so na mostu uživali še v pogledu na grad in našo zeleno lepotico Krko. Naša članica Mihaela jim je v spomin podarila lectova srca, ki jih izdeluje sama.

Z obiskom in našim sprejemom so bili zelo zadovoljni. Noč so prespali na Dvoru, naslednji dan pa so prehodili še drugi del poti do Soteske. Njihov končni cilj je bilo nekdanje partizansko letališče na Otoku pri Metliki, s katerega so zavezniški ujetnike z letali prepeljali v Italijo.

*Darko Pucelj,
OO ZB NOB Žužemberk*

Obisk tovarišev s Krka

V soboto, 26. oktobra, smo se pri spomeniku NOB na Cvibljju srečali s tovariši Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, ki so prišli z otoka Krka in pri spomeniku NOB na Cvibljju položili venec. V imenu občine jih je pozdravil župan Jože Papež, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Novo mesto Dušan Černe pa je gostom predstavil pomen tega spomenika. Gostje

so si ogledali še žužemberški grad in nadaljevali pot na Bazo 20.

Predstavnika ruskega veleposlaništva pa sta pri spomeniku položila venec v spomin na 36 padlih ruskih borcev, ki so pobegnili iz nemške vojske, se pridružili slovenskim partizanom in padli na območju Suhe krajine. Spomin na padle in umrle med 2. svetovno vojno ni in ne bo pozabljen.

Fotografija in tekst Darko Pucelj

ZAPUSTILI SO NAS

Poslovil se je Mirko Pršina

Letošnja jesenska jutra so kot vsako jesen meglena, pa ko se skozi meglo pokažejo prvi sončni žarki, se jutro spremeni v lep sončen dan. Za jesen pravimo, da je čas, ko drevesa najlepše šumijo in si nadenejo najlepše barve, narava pa se začne pripravljati na počitek. In v tem jesenskem času, ravno na dan spomina na mrtve, je tudi on odšel tja daleč za mavrico k počitku.

Rodil se je v Toplicah tistega groznega leta 1943. Po pripovedovanju njegovih staršev je bila vsa Pršinova družina vključena v odporniško gibanje. Oče je bil izdan in odpeljan v taborišče Gonars, teta Anica – partizanska bolničarka je padla, mama in on pa sta bila proti koncu vojne deportirana z avionom v Dalmacijo. Po vojni so zelo kratek čas živeli v Apačah, nato pa so se vrnili v Toplice, kjer je potekalo njegovo otroštvo in mladost. Čeprav sta bila oče in mama zaposlena, je bilo njegovo otroštvo skromno. Za igranje so otroci takrat uporabili vse, kar jim je nudila okolica, čokolada in pomaranče pa so bile takrat prava redkost.

Po končani osnovni šoli v Toplicah se je pri mojstru Osanatu izučil za kleparja, nato pa odšel k vojakom, kjer je bil dodeljen vojaški milici. Po odsluženju vojaškega roka je v Ljubljani končal šolo za miličnike in njegova prva služba je bila v Novem mestu. Službena pot ga je potem vodila v Žužemberk, v Toplice in na koncu zopet v Novo mesto, kjer se je star 50 let zaradi bolezni upokojil. Ker je večji del službovanja preživel v Žužemberku, se je tam vključil v različna društva in za svoje delo prejel visoka priznanja (Priznanje turistične zveze Slovenije, Priznanje Ministrstva za notranje zadeve Slovenije, Znak osamosvojitve ob 30. obletnici) in številne plakete in značke, ki govore o njegovem delu.

Še rosno mlad je spoznal svojo Mojco in se 1962. leta poročil. Rodili so se jima trije sinovi. Z Mojco sta jim nudila varno, mirno in prijazno otroštvo in odraščanje v njenem žužemberškem domu. Takole je povedal o njihovem domu njegov sin Andrej: »Z leti nas je bilo vedno več, saj so prihajali že naši otroci, a nam majhen skromen dom ni bil nikoli pretesen, saj je bil naš in vedno napolnjen z optimizmom, veseljem in pogledom nas in naših staršev na svet z lepše, svetlejše plati. Za nas in naše otroke so bili trenutki z njima veseli in lepi. Tako zelo jih bomo pogrešali!«

Dobro polovico časa v pokoju je Mirko preživel v rojstni hiši v Toplicah, kamor se je vrnil 2008. leta. Čas si je zapolnil s srečanji upokojenih delavcev MNZ Maksa Perca Novo mesto. Po navadi so se dobili v Loški vasi. Varoval je vnuke, delal pri zidanici, v vinogradu in sadovnjaku in še veliko stvari bi se še našlo. Zaradi težav s hrbtenico so se pojavile še težave s hojo. Pred dvema letoma ga je doletela smrt žene Mojce. Takrat se je k njemu preselil sin Andrej z družino, ki mu je vračala, kar sta z Mojco storila zanje. Poskrbeli so zanj in nikoli ni ostal sam. Žal pa praznine, ki se je naselila v njem po izgubi Mojce, ni mogel zapolniti nihče. Zdravje se mu je poslabšalo in tudi on je odšel. Nič več ga ne bomo srečevali v senci pod njegovo magnolijo, poklepetali z njim in obujali spomine. Ostala bo le nema podoba, sled in vez z njim. Naj v miru počiva naš dragi prijatelj Mirko, vaščan in član borcev za vrednote NOB.

V svojem imenu in v imenu Zveze borcev pa izrekam vsem njegovim iskreno sožalje.

*Helena Miša Kulovec,
OO ZB NOB Dolenjske Toplice*

VABILO K BRANJU

Ker je bilo leto 2024 Maistrovo leto, vas vabim k branju ene od generalovih kratkih zgodb. Objavljena je bila v Slovenskem narodu 21. aprila 1903 (36/89), 1–2, dostopna pa je tudi na Wikiviru (https://sl.wikisource.org/wiki/Moj_god). Jezika Maistrove zgodbe nismo posodabljali. Vse se spreminja. Jezik pri tem ni izvzet.

Rudolf Maister: Moj god

Danes je moj god.

Moj god je vsako leto tisti dan aprila, na kateri stoji v naši pratiki svetniček v sami srajčici z oljkovo vejico v desnici.

To je zelo pomembno zame. Moj patron je bil revček, niti za obleko ni imel, no srajca ne stane ravno toliko! Jaz se sicer oblačim letnim časom primerno, a obleke moje bi bile lahko brez žepov.

Kdor nima žita, ne potrebuje shramb.

Oljko pa najdeš dandanes v vsaki hiši ...

Danes je torej sv. Rudolf. In niti zatajiti mi ni mogoče svojega godu, ker je samo jeden patron tega imena. Koliko bolje bi bilo, da so mi dali ime Ivan ali France. Kako bi se lahko izgovoril, da je moj god jeseni ali pozimi.

Pa naj bi bil potem že Ivan obglavljen ali pa celo puščavnik, ki je živel ob koreninicah in kobilicah. Tako si pa moram potrkati vedno, kadar mi čestitajo, na prsi in pripoznati svoje ime.

V mesecu aprilu sta zame vsled mojega godu dva »prva«. Pričakovanih in nepričakovanih izdaj obilo! Po 17. aprilu me ljudje malo vidijo v mestu, v gostilnah in kavarnah pa nič. Pa pravijo: »poglejte ga, kako je soliden«, a dobro vedo, da mora to tako biti, ker je to izključno finančna zadeva.

Hinavci ... ha, pa kakšni!

Na dan mojega godu pa nimajo te brumne duše dovolj rok in besedij, da mi čestitajo. Ob voglih hiš me čakajo, če le mogoče v bližini kake gostilne. Večinoma ljudie, katerih ne vidim vse leto, a imajo moj god rdeče podčrtano v koledarčkih, ki so jih dobili v kavarnah (gratis).

Planejo name, stiskajo mi roke s tako silo, da mi oteko in moram potem par dni laziti okrog zdravnika, da mi odžene zanohtnico. In kako je vsaki žejen. Kar grlo se jim suši ...

Seveda jih moram rešiti, vsaj momentalno, gotove žejne smrti.

Potem pa ti od srca idoči govori ...

»Ti naša zvezda na literarnem polju« ... »naš ponos« ... »naše bodočnosti večja polovica« ... ti, ti ... ti ... ti naš ... skopuh« — če sem plačal kakemu gratulantu samo pol litra vina ali pa vrč piva.

Letos pa sem se jim izognil, ne samovoljno, temuč fatum mi je bil milostiv, pa mi je naklonil ravno na moj god službo v vojašnici, kjer moram ostati vse popoldne in eno noč, da pazim na naše fante.

Tu sedim torej v zapuščeni sobi, sam, dolgčas mi je ... Zunaj pa gre sneg, beli sneg, od kamnitega mostovža vdarjajo enakomerno vdarci podkovanih črevljev stražnikovih ...

In v meni vstajajo spomini.

Ko sem praznoval svoj prvi god bil sem star 19 dni. Tega dne se ne spominjam prav dobro, zato raje molčim o njem, saj tako mladi paglavci itak ne dobijo družega, kakor svojo navadno »Leibspeise«, pa naj bo praznik še tako velik ...

Tudi prihodnji sedmi godovi niso imeli zame važnosti. Pač pa osmi. Bil sem tedaj v drugem letniku mengšanske univerze. Takrat nam je naučno ministrstvo zaupalo še toliko, da smo sedeli s študentkami v

istem razredu. To je minulo, krasni časi prve ljubezni ...

Na moj osmi god me je oblekla mati praznično. Celó one prav svetlo modre hlače sem smel nositi, v katerih sem hodil ob nedelja med zavisti rdečimi sovrstniki k maši — samozavestno in koketno. V teh hlačah sem posebno ugajal sošolki Miciki, ki je bila, med nami rečeno, moja skrivna ljubezen, moj ponos, niti učitelj verouka mi ni toliko veljal, kakor ona. No in oni dan sem bil jako nepazljiv med poukom. Levo oko na hlačah, desno na moji »ljubezni«, učiteljica pa obe očesi na meni. Moje desno uho se ji je menda prekratko zdelo, zato je je prišla potegniti in obljubila mi je, da smem pol ure dalje ostati v šoli, kakor vsi drugi. Razume se, da je zbog te dobrodušnosti profesorice v moje nedeljske hlače pal ponos moj, moja ljubezen in od matere obljubljen mi potica. Seveda solze, debele solze in tulenje ...

Tisti dan je izginila moja simpatija do lepe Micike. Menda iz sramu pred njo. Potem sem za vsaki god dobil kaj pomembnega v dar. Enkrat nožič, ki sem ga pa izgubil že tretji dan pri znameniti indijanski vojski uporabljajoč ga kot tomahavk. Drugo pot par petic. Kupil sem si med drugimi potrebščinami tudi cigaret. Posledice velikanske ... Zopet drugokrat me je papa prav pošteno nabrisal za god. To je bilo v Kranju. Vzrok profesor, ki mi je zapisal dvojko v matematiki, dasiravno sem doma na častno besedo trdil, da sem zaslužil najmanj »befriedigend«. Vse nič — šiba.

Enkrat sem praznoval sv. Rudolfa z vrednimi somišljeniki v neki predmestni gostilni. Jaz in moji sodrugi smo potem pozabili ime mojega patrona pa zvali družega svetca na pomoč. In tako dalje.

Ko sem bil na Dunaju v vojaški šoli, sem pisal pred svojim godom mnogo pisem materi in različnim tetkam in stričkom. Ime sem zapisal na pol strani, da bi ga adresat ne prezrl. Vspeh vedno dovoljen.

Zahvalna pisma sem sestavil po vrednosti pošiljatve. Za petak so bile črke v besedi »hvaležni« centimete visoke, tuintam (čez petak) sem postavil pred to besedo celo kak ganljiv epiteton, kakor »do smrti«, »večno« »iz vse duše in vsega srca« et cetera.

Potem sem stopil s svetlo sablje v življenje, v svet ...

To je bilo v letu potresa v Ljubljani. Faktum je, da je v tem razburjenem času moj god pretresel mojega strica tako, da mi je kupil daljnogled. Morda je bil to nežen migljaj, da naj gledam v sivo bodočnost.

Mati mi je pisala ganljivo pismo in mi zatrdila v njem, da je prosila Boga zame pameti. Ta fraza je sploh nekaj »Steckenpferd« moje matere. Če le mogoče, jo uporabi. Pismo je bilo seveda — prazno.

Razun tega pisma dobil sem jih za oni god še šestnajst, med temi 12 ženskih. Dvanajst ženskih parfumiranih, raznobarnih pisem, pomislite! Nemška in slovenska.

S polnim podpisom in brezimna. S pravopisnimi napakami in deloma grdo pisana, a vsa jako laskava. Jedna teh pisalk — v tretjem letniku pripravnice — mi je odkrila svoj srček in zatrdila, da mora radi mene v smrt če ne dam odmeva njeni ljubezni. Lani sem čul, da še živi ...

Druga mi je pisala, da se vsled mene ne more učiti. Da vedno name misli, da naj ji pišem za božjo voljo vsaj kratko, vsaj štiri strani dolgo tolažilno pismo. Če se mi že njeno drobno srce ne smili, tedaj naj imam vsaj usmiljenje do raznih delov njenega nežnega telesca, ki je bilo že tolikrat doma tepeno radi dvojk. Vzrok, da sem le jaz, le jaz.

Drugo leto je že cvetela moda razglednic. Dobil sem jih mnogo s pomenljivimi napisi in slikami. Honni soit, qui mal y pense!

Leto za letom so potem odpadale te pisalke s svojimi čestitkami. Najdalje je vzdržala neka brezimka, ki se je zaznamovala z M. Poznam jo, a se delam, ko da bi ne vedel o njenih čestitkah. Lani mi je še pisala. Letos je tudi ona izostala.

Tako gre list za listom ... Življenjski vihar jih trga z brezobzirno silo. Saj je prav. Pa dobivajo drugi čestitke ...

Habeant!

In letos?

Letos mi je dala za god mati dva desna in dva leva poljuba, priporočala mi pamet, skuhalo boljše kosilo, kupila bokal vina pa nekaj sladkarij pri Zalazniku.

In trčila sva. Mati je bila ginjena, mene pa ne pretresajo taki rodbinski prazniki. To je bilo ... je bilo.

In sedaj sedim v stražnici, kadim dobre darovane cigarete, pijem dobro darovano vino, se radujem praktike različnih prijateljev in gledam godovni dar pred sabo, katerega mi je dala gosposkična Marija:

»Sohnurrbartbinde«!

Spravim jo in če bodo sčasoma njej zrasle brčice, ji jo vrnem. Do tedaj pa naj ostane zdrava darovalka ... In zunaj še vedno sneg gre in med sneg naletava dež. V mojo sobo pa vdarjajo enakomerni vdarci podkovanih črevljev stražnikovih ...

OBVESTILA

Uradne ure v pisarni Združenja so načeloma vsako sredo od **11. do 13. ure**, vendar so vsak mesec še posebej določene glede na obveznosti; sporočilo o uradnih urah prejmejo predsedniki OO in KO ZB Združenja in člani IO na e-pošto. Obvestilo je tudi izobešeno na vhodnih vratih vstopa v prostore, kjer imamo pisarno. V primeru sprememb bodo predsedniki krajevnih in občinskih organizacij pravočasno obveščeni.

V poletnih mesecih so uradne ure enkrat mesečno.

Administrativne zadeve sprotno medsebojno urejamo vsak dan po telefonu **041 413 211** ali po e-pošti zdruzenje.zb.nm@gmail.com.

Vsak izdatek vaše organizacije naj potrdi predsednik in hkrati na e-naslov Združenja sporoči tudi namen porabe sredstev. S tem zagotovimo sprotnost vodenja stroškov.

Ob prejemu prošnje za včlanitev v našo organizacijo, ki prispe v tajništvo Združenja, nemudoma obvestimo predsednika OO oz. KO. Prosim, da čimprej vzpostavite stik z zainteresirano osebo in opravite postopek včlanitve.

Člani, stari od 15 do 29 let, vključeni v mladinsko organizacijo Mladi za vrednote NOB, so hkrati tudi člani Združenja, operativno pa spadajo v izbrano krajevno oz. občinsko organizacijo.

Prosim, da spremembe o stanju članstva v vaši organizaciji (smrt, izstop, prestop, ipd.), o naročilu oz. odpovedi časopisa Svobodna beseda pošljete po elektronski pošti ali sporočite v drugi obliki, da bomo lahko podatke sproti vnesli v informacijski sistem.

Vabljeni v našo knjižnico!

HVALA ZA SODELOVANJE V SKUPNO DOBRO NAŠEGA ZDRUŽENJA!

*Terezija Potočar Korošec,
tajnica ZB za vrednote NOB Novo mesto*

Napovednik dejavnosti ZB za vrednote NOB Novo mesto (januar 2025–junij 2025)

Januar

22. 1. – spominska slovesnost v spomin na Katjo Rupena, Novo mesto

Februar

21. 2. – Lirika upora – prireditev v spomin na Karla Destovnika - Kajuha, Novo mesto

Marec

15. 3. – pohod in spominska slovesnost na Javorovici v spomin na 113 ubitih borcev Cankarjeve brigade, Javorovica nad Šentjernejem

April

12. 4. – spominska svečanost ob 80. obletnici smrti komandanta Alojza Dragana in borcev Cankarjeve brigade, Dolž

26. 4. – proslava ob dnevu upora proti okupatorju, Dolenjske Toplice

27. 4. – pohod Novo mesto ob žici in proslava ob dnevu boja proti okupatorju, Novo mesto

Maj

8. 5. – tekmovanje v streljanju z zračno puško v počastitev dneva zmage, Novo mesto

9. 5. – slovesnost pri spomeniku Cvibelj ob dnevu zmage nad fašizmom in nacizmom, Žužemberk

Junij

Začetek junija – spominska slovesnost v spomin na požig Mačkovec med 2. svetovno vojno

Druga polovica junija – pohod na Mali Vinji vrh, slovesnost pri spomeniku NOB v spomin na ustanovitev odbora OF in partizanske bolnišnice

POKRAJINSKI SVET ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB DOLENJSKE IN BELE KRAJINE

NAPOVEDNIK POMEMBNEJŠIH PRIREDITEV IN PROSLAV V LETU 2025

AKTIVNOST	ZDRUŽENJE – ORGANIZATOR	DATUM/ URA IZVEDBE*	KRAJ IZVEDBE
Odhod XIV. divizije na Štajersko	Metlika	11. januar, ob 14. uri	Dolnji Suhor pri Metliki
Spominska slovesnost ob 81. obletnici poboja Cankarjevega bataljona na Javorovici	Šentjernej	15. marec, ob 11. uri	Spominski park Javorovica
Spominska slovesnost ob 81. obletnici smrti Jožice Venturini	Straža	27. marec, ob 17. uri	Oš Vavta vas

AKTIVNOST	ZDRUŽENJE – ORGANIZATOR	DATUM/ URA IZVEDBE*	KRAJ IZVEDBE
Odhod XIV. divizije na Štajersko	Metlika	11. januar, ob 14. uri	Dolnji Suhor pri Metliki
Spominska slovesnost ob 81. obletnici poboja Cankarjevega bataljona na Javorovici	Šentjernej	15. marec, ob 11. uri	Spominski park Javorovica
Spominska slovesnost ob 81. obletnici smrti Jožice Venturini	Straža	27. marec, ob 17. uri	OŠ Vavta vas
Medobčinska slovesnost v počastitev 80. obletnice konca druge svetovne vojne in ustanovitve OF	Trebnje	25. april, ob 18. uri	Kulturno-upravno središče Mokronog
Pohod ob spomenikih NOB v občini Straža	Straža	25. junij, ob 7.30	Občina Straža
Vloga Kočevskega roga med NOB – zgodovinska ura in partizanski miting	Novo mesto (v koord. s PS DBK)	12. julij, ob 11. uri	Kočevski rog, Baza 20
Slovesnost v počastitev 83. obletnice ustanovitve Gubčeve brigade, 82. obletnice ustanovitve 12. brigade in 84. obletnice ustanovitve Mokronoške čete	Trebnje	6. sept., ob 11. uri	Trebelno, pri lovskem domu
Mednarodna spominska pot »Vranov let v svobodo«	Metlika	27. sept., ob 11. uri	Otok, pri letalu DC-3, Dacota
Spominska slovesnost v spomin na ustanovitev italijanske partizanske brigade Fontanot in srečanje s pripadniki ANPI	Metlika	september	Dolnji Suhor
Spominska slovesnost pri spomeniku in grobnici NOB na Cvibljju	Novo mesto	18. oktober, ob 11. uri	Žužemberk
Spominski pohod ob obletnici ustanovitve 1. Novomeške čete	Novo mesto	29. oktober, ob 15.30	Frata
Spominska slovesnost pri spomeniku in kostnici 1250 belokranjskim žrtvam na Gričku	Črnomelj	31. oktober, ob 11. uri	Črnomelj
Spominska slovesnost v spomin na tragedijo prve Belokranjske čete na Lazah	Semič	31. oktober, ob 13. uri	Gornje Laze
Spominska slovesnost ob 80. obletnici tragične nesreče Franca Rozmana Staneta	Črnomelj	7. november, ob 11. uri	Lokve

AKTIVNOST	ZDRUŽENJE – ORGANIZATOR	DATUM/ URA IZVEDBE*	KRAJ IZVEDBE
Spominski pohod s proslavo ob 1. partizanskem napadu na okupatorsko postojanko na Bučki	Novo mesto	8. november, ob 8. in 11. uri	Bučka
Sodelovanje na mednarodnih srečanjih s sorodnimi organizacijami	PS DBK	skozi vse leto	

Posamezne načrtovane aktivnosti se lahko še spremenijo. O morebitnih spremembah bo članstvo pravočasno obveščeno.

*Pokrajinski svet združenj borcev za vrednote NOB
Dolenjske in Bele krajine
Borut Likar*

Partizanski humor

STRAŽARSKA

Partizan Pepe je bil na straži, ko zasliši hojo. Hitro zavpije:

»Stoj! Kdo je?«

»Luka s tobakom,« dobi za odgovor.

Pepe nato: »Luka stoj, tobak naprej!«

STROGO ZAUPNO

»Čuj, Špela,« reče komandant brigade štabni strojepiski, »tu sem dobil od štaba divizije dopis z zelo strogo zaupno vsebino. Ker bi ga moral sam prepisati v petih izvodih, a ne utegnem, ga pretipkaj ti, samo pazi dobro, da ga ne prebereš!

(Vir: Hudi časi – vedro čelo)

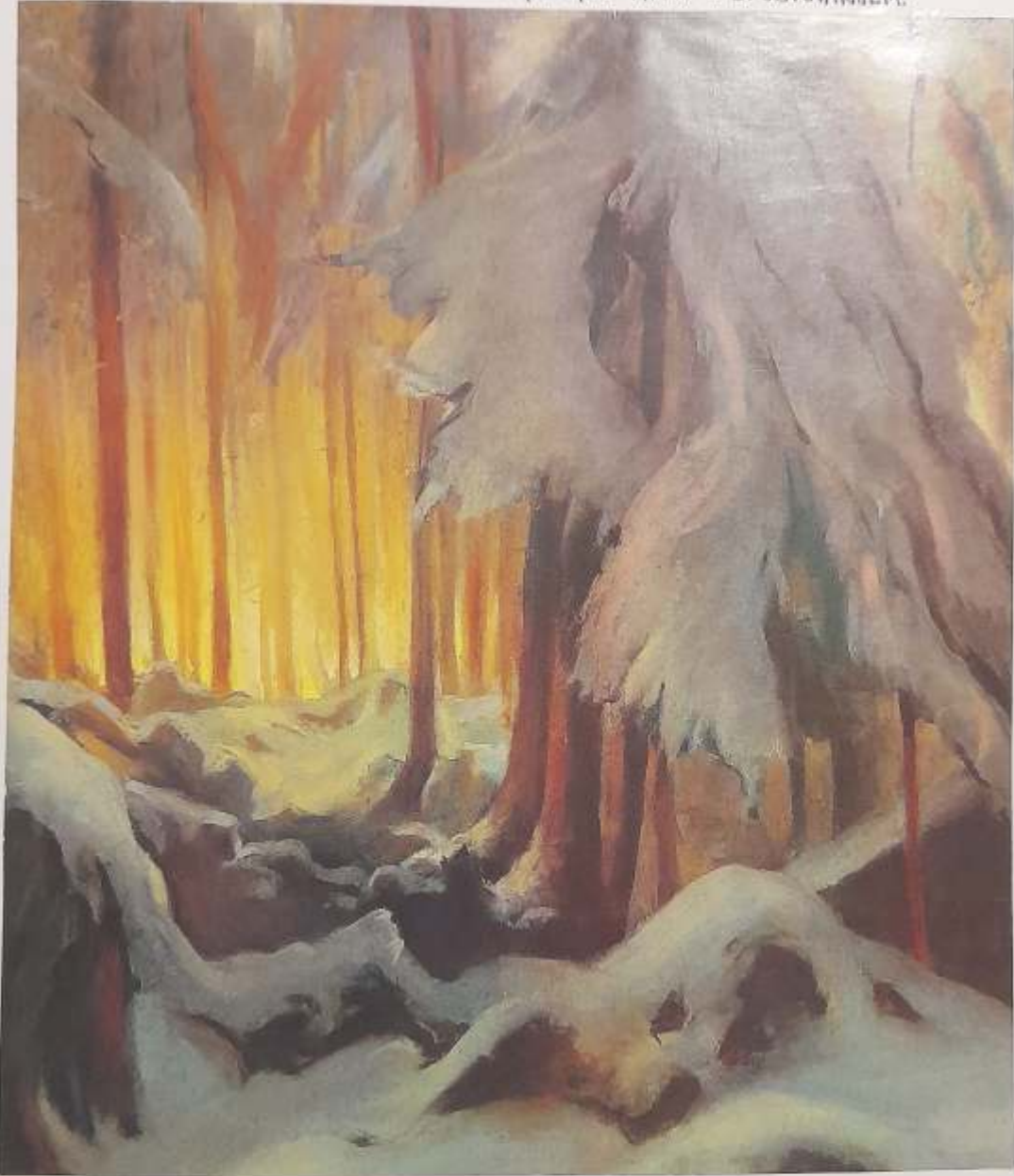
VOŠČILO

Čestitamo vam ob dnevu samostojnosti in enotnosti.

Želimo vam vesele božično-novoletne praznike,
v novem letu pa veliko zdravja, osebnega zadovoljstva
in miru.

Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto

V ČASIH NAJBOLJ ČRNEGA SVETOVNEGA MRAKA JE V TEH STOLETNIH GOZDOVIH
UTRIPALO SRCE SVOBODNE SLOVENIJE. OSTALI SO POMNIKI. IN VEČJI GOZDOVI,
KI DAJEJO MIR IN SPOKOJNOST TISTEMU, KI GRE MIMO S SPOŠTOVANJEM.

KOČEVSKI ROG

Naslovnica seminarske naloge, ki ji je leta 1986 izdelala učenka
Janja Hočevar Osnovne šole Frana Metelka Škocjan